

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUSKESKUS CUPORE

Cuporen työpapereita 14

Olli Jakonen, Ari Kurlin Niiniaho,
Katja Oksanen-Särelä & Sakarias Sokka

RAHAPELITOIMINNAN TUOTOT KULT- TUURILLE VUONNA 2019

Määrä ja kohdennukset

11.5.2021

Cuporen työpapereita 14

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2021

ISBN 978-952-7200-62-9 (pdf)

ISSN 2343-2284 (pdf)

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	5
ALUKSI.....	6
1 KULTTUURIN RAHOITUKSELLA RAHAPELIVAROISTA ON PITKÄT JUURET	8
1.1. Alkupiste esittävien laitosten rahoituksessa	8
1.2. Järjestelmä laajenee urheiluun 1940-luvulla.....	9
1.3. Rahapelivarat valtiontalouden paikkaajina	10
1.4. 2000-luvun alun suotuisa rahoituskehitys.....	11
1.4.1. 2002–2009: Kirjastojen valtionosuudet vievät suuren osan veikkausrahasta, elokuvan rahoitus kasvaa merkittävästi, rahapelivaroja uusille kulttuuripoliittisille tavoitealueille....	13
1.4.2. 2010–2015: Kirjastojen valtionosuuksien poistuminen tuo väljyyttä, uusia kansallisia laitoksia siirretään veikkausrahoitukselle, harkinnanvaraisia rahoituskohteita lisätään.....	14
2 KULTTUURIN RAHAPELIRAHOITUKSEN NYKYINEN VIITEKEHYS	16
3 RAHAPELITOIMINNAN TUOTTOJEN JAKO KULTTUURILLE JA TAITEELLE VUONNA 2019	18
3.1. Toimialaluokittelu	18
3.2. Kulttuurin rahapelirahoitus valtion tilinpäätöksessä 2019.....	19
3.2.1. Rahapelivaroja jaetaan kulttuurille useasta eri budjettiluvusta.....	19
3.2.2. Rahapelitoiminnan rahoitus OKM:n budjettiluokassa 29.80. Taide ja kulttuuri.....	26
4 YHTEENVETO	35
4.1. Keskeisiä havaintoja.....	35
4.2. Kehityslinjoja ja ratkaisuvaihtoehtoja.....	37
LÄHTEET	42
LIITTEET	44

KUVIOT

KUVIO 1. Taide- ja kulttuurimäärärahat ja veikkausvoittovarot kulttuurille ja taiteelle (M€/vuosi) valtion talousarvion budjettiluvussa 29.80. vuosina 2002–2021.....	12
KUVIO 2. Rahapelitoiminnan voittovarojen jako OKM:n hallinnonalalla (taide, tiede, urheilu ja liikunta, nuoriso) v. 2000–2019. (Lähde: Tilastokeskus). M€/v.....	21
KUVIO 3. Valtion kulttuurirahoitus v. 2019 rahapelitoiminnan voittovaroista ja budjettivaroista. Muu rahoitus sisältää Ylen rahoituksen....	22
KUVIO 4. Valtion kulttuurirahoitus v. 2019 rahapelitoiminnan voittovaroista ja budjettivaroista. Muu rahoitus ilman Ylen rahoitusta.	23
KUVIO 5. Kulttuurin rahapelirahoituksen jakautuminen kulttuurin alueille v. 2019 OKM:n ja STM:n hallinnonaloilta.....	23
KUVIO 6. Kulttuurin rahapelirahoituksen jakautuminen kulttuurin alueille v. 2019 OKM:n hallinnonalalla.	24
KUVIO 7. Rahapelitoiminnan rahoituksen suhteellinen osuus kaikesta kulttuurirahoituksesta kulttuurin eri aloilla. Koko valtion tuki ilman Yleisradion rahoitusta.....	25
KUVIO 8. Rahapelitoiminnan rahoituksen suhteellinen osuus OKM:n hallinnonalan kulttuurirahoituksesta kulttuurin eri aloilla...	26
KUVIO 9. Rahapelivarojen kohdennukset eri taiteenaloille budjettiluvussa 29.80. Taide ja kulttuuri vuonna 2019.....	28
KUVIO 10. Rahapelituottojen osuus eri alojen rahoituksesta budjettiluokassa 29.80. Taide ja kulttuuri.....	29
KUVIO 11. Rahapeli- ja budjettirahoitus budjettiluokan 29.80. eri toimialoilla* (alakategorioineen).....	31
KUVIO 12. Valtionosuusrahoituksen sekä kansallisten instituutioiden tuen osuus rahapelivaroista budjettiluokassa 29.80. vuonna 2019.	32
KUVIO 13. Valtionosuusrahoituksen sekä kansallisten instituutioiden tuen osuus rahapelivaroista budjettiluokassa 29.80. kulttuurin aloittain v. 2019.....	33
KUVIO 14. 500 000 euroa tai enemmän rahoitusta saaneet kohteet ja toiminnot rahapelitoiminnan voittovaroista budjettimomentilla 29.80.52. vuonna 2019.	34

TIIVISTELMÄ

Käsillä oleva teksti on Cuporessa keväällä 2020 aloitetun tutkimushankkeen ”Valtion rahoitus kulttuurille Suomessa” toinen työpaperi. Hankkeen tavoitteena on tuottaa taiteen ja kulttuurin rahoitustietoa läpinäkyvästi ja helposti saataville sekä luoda metodologiaa ja tietopohjaa julkisen kulttuurirahoituksen pitkittäisseuranan kehittämiseksi (<https://www.cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/valtion-rahoitus-kulttuurille-suomessa>).

Tutkimuksen ensimmäinen työpaperi julkaistiin tammikuussa -2021 (<https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/tyopaperit/mahdollisesti-kulttuuria-valtion-kulttuurirahoitus-suomessa-vuonna-2019>). Hankkeessa tuotettuja tilastoja ja taukukoita julkaistaan Cuporen Tietoa-sivustolla: <https://www.cupore.fi/fi/tietoa/tilastot-aineistot/kulttuurin-talous/mahdollisesti-kultturia>.

Olli Jakonen

Ari Kurlin Niiniaho

Sakarias Sokka

Katja Oksanen-Särelä

ALUKSI

Tämä katsaus koskee rahapelitoiminnan varojen kohdistamista taiteelle ja kulttuurille. Esittelemme kehityskulkujen historiallisen esittelyn jälkeen tarkemmin vuoden 2019 kohdennukset, syventäen tältä osin valtion kulttuurirahoitusta käsitelleen työpaperin¹ tietoja (Jakonen, Kurlin Niiniaho, Oksanen-Särelä, Sokka 2021).

Käytämme samoja aineistoja, toimiala- ja rahoitusluokituksia kuin tammi-kuussa 2021 julkaisemassamme työpaperissa. Käyttämämme luokittelut perustuvat eurooppalaisen kulttuuritilastoinnin asiantuntijaryhmän vuonna 2012 (The ESS-net-Culture final report) esittämään luokittelukehykseen, jonka pohjalta loimme 7 päätoimialaa ja näille 35 alaluokkaa. Otamme huomioon kulttuurin kannalta keskeisiä rahapelitoiminnan tuottoja edelleen jakavat ministeriöt² opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön (STM), sekä OKM:n sisältä eri sektorit ja budjettiluvut, joista tuettiin kulttuuritoimintaa rahapelituotoilla (kulttuuri, nuorisotoiminta, tiede, liikunta ja urheilu). Tässä katsauksessa kiinnitämme huomiota etenkin ns. valtion kulttuuribudjettiin 29.80. Taide ja kulttuuri. Hyödynnämme myös talousarvioista ja tilinpäätöksistä kerättyjä tietoja taiteen ja kulttuurin rahapelivarojen kohdentumisesta 2000-luvun alusta alkaen.

Valtiontalouden kehysjärjestelmässä rahapelitoiminnan tuottoja vastaavat menot ovat kehyksen ulkopuolisia menoja. Rahapelitoiminnan tuottojen käyttäminen niin tieteeseen, kulttuuriin, liikuntaan, nuorisolle kuin terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen on ollut jo vuosikymmeniä hyvinvointi- ja sivistyspolitiikan kansallinen erikoispiirre Suomessa (Kangas & Pirnes 2015, 72–74). Etenkin 1990-luvun laman myötä toteutetusta säästöpolitiikasta alkaen rahapelitoiminnan tuotoista on muodostunut tärkeä, jopa valtion budjettivaroja korvaava taloudellinen väline hyvinvointipalveluiden rahoittamiseen (Ahonen 2019).

Tätä katsausta kirjoittaessa kulttuurin rahapelirahoitukseen kohdistuu suuria muutos- ja uudistuspaineita. Rahapelijärjestelmän muutosta ja tulevaisuuden vaihtoehtoja kartoittaneen selvitysryhmän raportissa (ks. Valtioneuvosto 2021) esitetään neljä eri vaihtoehtoa suomalaisen rahapelijärjestelmän kehittämistyölle. Kartoituksen ensisijaisena vaihtoehtona on kokonaisuudistus, jossa rahapelituotot ohjattaisiin valtion yleiskatteellisiksi tuloiksi ja nykyiset edunsaajat siirrettäisiin

¹ https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2021/cuporen_tyopapereita_13_mahdollisesti_kulttuuria.pdf

² Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) jakamat rahapelitoiminnan voittovarot jätämme tarkastelun ulkopuolelle. Ne kohdistuvat hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen, joita emme tässä yhteydessä ole lukeneet valtion rahoittaman kulttuuritoiminnan sisään.

budjetin kehysmenettelyn piiriin.³ Tilanteessa, jossa nykyisenkaltainen rahoitusjärjestelmä on mahdollisesti muuttumassa, on syytä tarkastella, kuinka veikkausvoittovarot ovat jakautuneet kulttuurin eri alueille. Tämänkaltainen tieto kertoo veikkausvoittovarojen merkityksestä kulttuurin eri toimintamuotojen rahoittamisessa ja on siten myös hyödynnettävissä hahmoteltaessa taiteen ja kulttuurin rahoitusjärjestelmän tulevia suuntaviivoja.

³ Työryhmä painottaa, että uudistusta tehtäessä edunsaajien ja kansalaisjärjestötoiminnan rahoituksen mitoittaminen, tehostaminen ja vaikuttavuuden arviointi tarvitsee huolellisen valmistelun ja suunnitelman.

1 KULTTUURIN RAHOITUKSELLA RAHAPELIVAROISTA ON PITKÄT JUURET

1.1. Alkupiste esittävien laitosten rahoituksessa

Taidelaitosten rahoittamisella ja kansallisille laitoksille varatuilla tuotto-osuuksilla rahapelivaroista on Suomessa pitkät ja sitkeät juuret. Vuonna 1926 Suomalaiselle oopperalle ja Suomen Kansallisteatterille annettiin lupa raha-arpajaisten pitoon.⁴ Saman vuoden marraskuussa järjestettyjen raha-arpajaisten tuotoista 40 % kohdentui Suomalaiselle oopperalle, 25 % Suomen Kansallisteatterille, ja loput useille eri kaupungeissa toimiville ”puhenäyttämöille” valtion draamallisen taiteen lautakunnan esityksen perusteella jaettaviksi. Sittemmin arpajaisia järjestettiin uudelleen ja niistä saatujen varojen kasvaessa teattereille ja oopperalle jaettavat summat kasvoivat merkittävästi. (KA OPM KD 19/535 1927; KA OPM KD 26/536 1928.)

Kädenvääntö veroihin perustuvien budjettivarojen ja rahapelien voittovarojen rahoitettavasta toiminnasta alkoi käytännössä heti, kun tuottoja kertyi jaettavaksi. Vuonna 1928 eduskunnassa linjattiin, että raha-arpajaisten voittovaroja tieteeseen ja taiteeseen hyväksyi ei tulisi kirjata valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolelle, vaan sisällyttää siihen. Tämän vuoksi ”muodostettiin tulojen 6 osaston kohdalle erityinen tulomomentti ja opetusministeriön menojen kohdalle vastaava menomomentti.” Samalla menomomentti merkittiin arviomäärärahasiksi. Taiteen osalle tulevasta määrästä kaavailtiin noin 400000 markkaa käytettäväksi näyttämötaiteen ja saman verran säveltaiteen hyväksiksi. Jäännös, noin 175000 markkaa, kaavailtiin kuvataiteen avustamiseksi. (Valtiopäiväasiakirjat 1928, 713.) Seuraavana vuonna, 1929, draamallisessa lautakunnassa linjattiin periaatteeksi kohdentaa valtionavustuksia laitoksille, ”joilla ei ollut vakinaista osuutta raha-arpajaisista kertyviin tuloihin”. (KA OPM KD 7/512 1930.)

Suomen suurimmissa kaupungeissa oli jo 1920-luvulla yksityisten liikemiesten omistamia raha-automaatteja. Vuonna 1933 voimaan astunut asetus salli automaattien pidon vain hyväntekeväisyysjärjestöille. (Matilainen 2017, 17.) Vuonna 1938 sisäasiainministeriö antoi päätöksensä uuden raha-automaattiasetuksen soveltamisesta ja Raha-automaattiyhdistyksestä. Raha-automaattiyhdistyksen myötä eri järjestöjen rahapelitoimintaa pyrittiin kanavoimaan yhtenäisen valtiollisen toimijan alle samalla kun RAY sai yksinoikeuden automaattien pitoon.

⁴ Ks. esim. <https://ehyt.fi/uutishuone/blogit/rahapelaamisen-historialliset-muuttuvat-rytmit-ja-paikat/>

Yhdistyksen hallituksen tuli ilmoittaa vuosineljänneksittäin valtioneuvostolle raha-automaattien kokonaistuotto ja antaa lausunnot puhtaan tuoton jakamisesta. Asetuksen mukaan avustusta voitiin myöntää yleishyödyllisille järjestöille ja maanpuolustusjärjestöille (Ahonen 2019, 96–97). Myös raviveikkaus oli aktiivista jo 1920-luvulla. Toto-pelaaminen laillistettiin Suomessa vuonna 1927. (Matilainen 2017, 17.)⁵

1.2. Järjestelmä laajenee urheiluun 1940-luvulla

Vuonna 1940 perustettiin Oy Tippaustoimisto Ab rahoittamaan suomalaista urheilua. Keväällä 1941 yhtiön nimi vaihtui Oy Veikkaustoimisto Ab:ksi. (Matilainen 2017, 17.) Tippaustoimiston perustamisen kautta uhkapelitoiminta haluttiin valtiollisen sääntelyn alaiseksi, Ruotsin esimerkkiä noudattaen. Urheilun ja liikunnan tukemisella oli myös isänmaallisuutta ja kansallista yhtenäisyyttä tukevia tarkoituksia (Ahonen 2019, 38–40). Kun eduskunta 20.12.1940 julkaisi suunnitelman raha-arpajaisten tuottojen kohdentamiseksi, kirjattiin päätökseen taiteen edistämiseksi tarkoitetuista avustuksista yhä tuttu ajatus (ks. Sokka & Jakonen 2020), jonka mukaan ”eri järjestöille annettavia avustuksia alennettaessa tämä mahdollisuuksien mukaan tehdään suhteellisesti, tähänastiset avustukset huomioon ottaen.” Jo tässä yhteydessä linjattiin myös, että veikkaustoiminnan tuotoista ”liikeneviä varoja voidaan käyttää lisäavustuksiksi taidetta edistäviin tarkoituksiin” mikäli varat kasvaisivat odotettua suuremmiksi. (Valtiopäiväasiakirjat 1940.) Tiede, taide, ja nuorisotyö tulivatkin urheilun rinnalle veikkaustoiminnan edunsaajiksi viimeistään vuonna 1953. Asetuksella edunsaajien välisistä prosenttiosuuksista kuitenkin säädettiin vasta vuonna 1982. (Kangas & Pirnes 2015, 72; ks. myös hallituksen esitys Eduskunnalle valtion tulo- ja menoarvioksi 1954.)

Hallituksen esityksessä vuoden 1954 talousarvioesitykseksi tuotiin esiin huoli kunnille, yksityisille laitoksille ja henkilöille kohdennetun valtionavustustoiminnan kasvusta, usein vieläpä lakiin perustuvina, jolloin niiden maksamiseen ei jäänyt harkintavaltaa. Hallituksen esitykseen sisältyi useiden avustuskohteiden, ml. valtion asiantuntijalautakuntien sekä ”näyttämötaiteellisten harrastusten” poistaminen menoarviosta sillä perusteella, että ne rahoitettaisiin raha-arpajais- ja veikkausvoittovaroin. (Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion tulo- ja menoarvioksi 1954, II-VII.)

⁵ Vuonna 2001 totopelit siirtyivät Hippoksen tytäryhtiön Fintoton hallintaan. Fintoto yhdistettiin v. 2017 Veikkauksen ja Raha-automaattiyhdistyksen kanssa uudeksi rahapeliyriytykseksi Veikkaus Oy:ksi.

Lottotoiminta alkoi vuonna 1971. Vuonna 1970 arpajaislain muutosesityksessä vedonlyöntiä urheilukilpailuissa koskeva momentti oli muutettu antamaan yleisölle oikeus myös ”numeroiden arpomiseen liittyvien arvausten perusteella osallistua näistä maksuista kertyneiden voittojen jakoon” (Ahonen 2019, 158-59). Kulttuuri- ja opetusministeri Marjatta Väänänen säästöpolitiikan vuosina 1972–1977 taiteilijajärjestöt ryhmittivät yhteen Taiteen puolesta -kampanjaan ja esittivät tutun kuuloisena tavoitteenaan: ”... taiteen tekemisen edellytykset on turvattava, kulttuuripalveluiden on oltava kaikkien tavoitettavissa ja kulttuurilaitosten rahoitus on saatava vakaalle pohjalle, Veikkauksen tuottojen epävarmuudesta valtion budjettirahoituksen piiriin.” (Ks. Rinne 2019, 151.)

1.3. Rahapelivarat valtiontalouden paikkaajina

Suomalaisen kulttuuripolitiikan on analysoitu kääntyneen uuteen vaiheeseen 1990-luvulla hyvinvointivaltiollisen rakennusvaiheen jälkeen. Myös veikkausvoittovarojen käytön kannalta 1990-luvun lama jälkimaininkeineen merkitsi uutta tilannetta⁶. (Ks. Ahonen 2019, 279–283; Kangas & Pirnes 2015, 73; Mertanen 2005, 423.) Rahapelituottoja alettiin laman aikaisen leikkaus- ja säästöpolitiikan myötä käyttää rahoittamaan hyvinvointipalveluita, joilta valtion budjettirahoitusta oli karsittu. Tämä koski myös kulttuurin rahoitusta: opetusministeriönkin hallinnonalalla veikkausvoittovarojen tehostettu käyttö kytkeytyi muiden resurssien pieneemiseen. Valtiontaloudellisen tilanteen takia veikkauksrahaa käytettiin lakisäästeisten menojen, esimerkiksi yleisten kirjastojen valtionosuuksien rahoittamiseen. Lisäksi laman aikana vuoden 1993 alussa voimaan tullessiin, pitkään valmisteltuihin museo- sekä teatteri- ja orkesterilakiin sisällytettiin säännökset, joiden mukaan laeissa tarkoitettuihin valtionosuuksiin ja -avustuksiin voitiin käyttää veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroja.⁷

Myös kunnallisten kulttuuritoimintojen avustamisessa veikkauksrahan käyttöä laajennettiin, kun kirjastolain muutoksella mahdollistettiin voittovarojen käyttö myös kirjastojen valtionosuuksiin ja -avustuksiin vuonna 1998. Kehitys

⁶ On huomattava, että tälle kehitykselle löytyy verrokkeja myös muista maista kuten seuraava sitaatti havainnollistaa: “Because of financial difficulties but also because of neoliberal policies, governments have looked for new financial sources, including the national lottery in the United Kingdom in the mid-1990s (Dubois 2015).”

⁷ Myös 1.1.2022 voimaan tulevassa laissa esittävän taiteen edistämisestä säädetään (10§) laissa tarkoitettuihin valtionosuuksiin ja -avustuksiin voitavan käyttää arpajaislain (1047/2001) 17 §:ssä tarkoitettua rahapeliyhtiön tuottoa.

heikensi mahdollisuuksia kohdentaa veikkausrahaa harkinnanvaraisiin taiteen edistämisen kohteisiin, kuten uusien taidemuotojen tukeen tai taidetoimintojen ja -projektien käynnistämiseen. 1990-luvun loppupuolen nousukauden aikana valtiolta alkoi samalla merkittävästi lisätä kansallisten taide- ja kulttuurilaitosten rahoitusta. Erityisen paljon nousivat Valtion taidemuseon ja veikkausvoittovaroilla rahoitetun Suomen Kansallisoopperan avustukset. (Ks. Ahonen 2019, 280–281.)

1990-luvun kehityksen myötä yleisin budjettivaroin ja veikkausvoittovaroin rahoitettujen kulttuurimenojen suhde valtion budjetissa muuttui: kun vuonna 1990 veikkausvarojen osuus kulttuurimenoista oli 33 prosenttia, korkeimmillaan vuonna 1999 osuus oli peräti 78 prosenttia. Tilannetta alettiin purkaa vuonna 2002 voimaan tulleella ns. jakosuhdelailla, jossa säädettiin paitsi edunsaajien prosenttiosuudet myös siirtymäkausi, jonka aikana yleisten kirjastojen valtionosuudet oli siirrettävän yleisiin budjettivarioihin vuoteen 2010 mennessä. (Kangas & Pirnes 2015, 73.) Esimerkiksi asiantuntijatyöryhmän raportissa (Valtioneuvosto 2021) jakosuhdelakiin perustuvasta varojen jakamisesta määrätyn osuukin tietyille aloille käytetään termiä ”korvamerkintä”. Mallissa on nähty omat ongelmansa. Korvamerkittyjen tukien on katsottu esimerkiksi kiinnittävän edunsaajat vahvasti osaksi järjestelmää ja luovan intressiryhmiä (esim. Kankainen & Marionneau 2020).

1.4. 2000-luvun alun suotuisa rahoituskehitys

Veikkauksen tuotto ja tuloutus valtiolle kehittyivät suotuisasti 2000-luvun ensimmäisellä ja toisella vuosikymmenellä (ks. esim. Valtioneuvosto 2021, 62). Vuosien 2005–2010 välisenä aikana kulttuurille suunnatut veikkausvoittovarat kasvoivat viidessä vuodessa 185 miljoonasta 209 miljoonaan.⁸ Varojen kasvava trendi kesti aina vuoteen 2014 asti, jolloin taiteelle ja kulttuurille allokoitiin veikkaustuottoja yhteensä 237 miljoonaa euroa. Kangas ja Pirnes totesivatkin (2015, 73) Veikkauksen voittotuottojen ”ratkaisevan merkityksen” taiteen ja kulttuurin julkisessa rahoituksessa sekä tuottojen kehityksen ”voimakkaan vaikutuksen” taiteiden ja kulttuurin rahoituksen määrään ja kohdentumiseen.

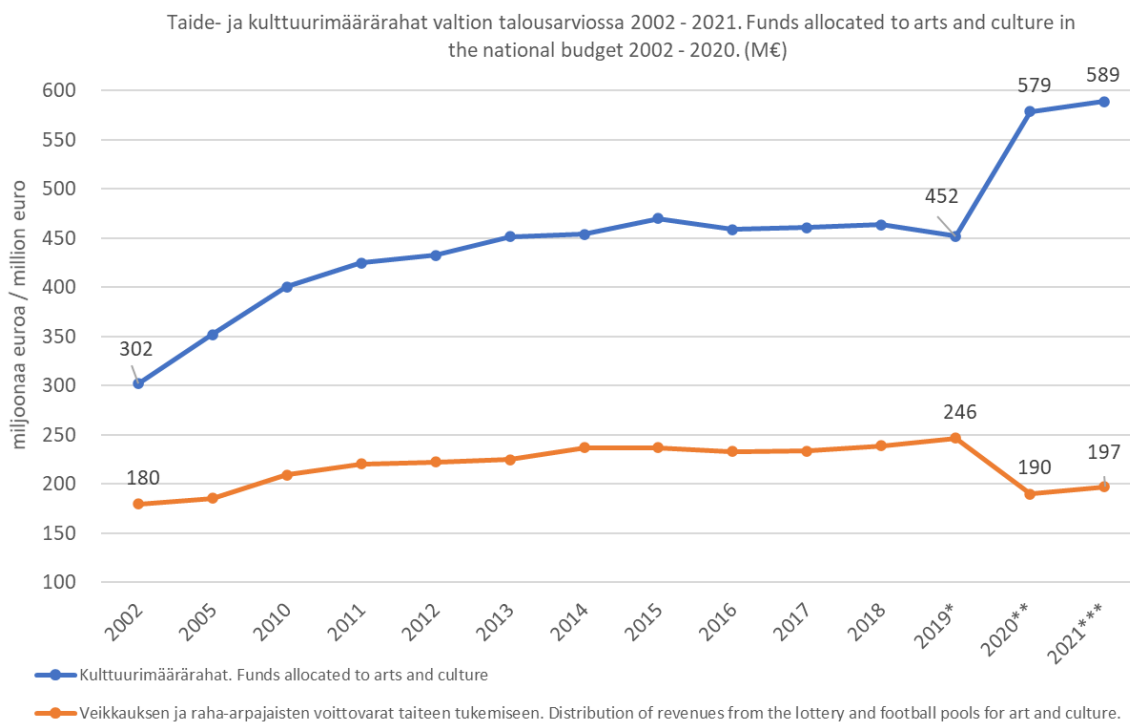
Vuoden 2014 jälkeen kulttuurille allokoitujen rahapelivarat supistuivat hieman ensimmäistä kertaa useisiin vuosiin. Uuden Veikkauksen perustamisen jälkeen 2017 varat kasvoivat jälleen vuosina 2018 ja 2019. Vuosina 2002–2020 rahapelitoiminnan tuottojen prosentuaalinen osuus kulttuuribudjetista on vaihdellut,

⁸ Erityisesti Stefan Wallinin (2007–2011) toimiessa kulttuuri- ja urheiluministerinä veikkausvoittovaroja allokoitiin taiteeseen ja kulttuuriin.

mutta pysytellyt jatkuvasti yli 50 prosentin ollen vuonna 2002 noin 59 % ja vuonna 2019 noin 55 % (ks. myös Tilastokeskus 2021).

Vuosi 2020 oli koronapandemian vaikutusten vuoksi poikkeuksellinen. Rahapelituotot laskivat, mutta lisätalousarvioista allokoitiin kulttuurin budjettirahoitukseen lisäyksiä. Vuoden 2020 seitsemännessä lisätalousarviossa rahapelitoiminnan kulttuurille kohdistuvien tuottojen momentilta vähennettiin noin 75 miljoonaa euroa Veikkaus Oy:n muuttuneen tuottoarvion takia (ks. Valtionvarainministeriö 2021, HE 192/2020 vp). Ennustetun tuoton laskun perusteella kulttuurin rahapelirahoitukseen on syntymässä myös tulevina vuosina kymmenien miljoonien eurojen rahoitusvaje verrattuna 2000-luvun aiempaan kehitykseen. Talousarvioesityksessä vuodelle 2021 rahapelitoiminnan tuotot kulttuurille ovat 190 miljoonaa euroa (Valtionvarainministeriö 2021, HE 146/2020 vp) eli absoluuttisena määränä noin 50 miljoonaa euroa vähemmän kuin edellisessä työpaperissa tarkastelemamme vuoden 2019 vastaava rahoitus. (KUVIO 1.)⁹

KUVIO 1. Taide- ja kulttuurimäärärahat ja veikkausvoittovarot kulttuurille ja taiteelle (M€/vuosi) valtion talousarvion budjettiluvussa 29.80. vuosina 2002–2021.

*Mahdollisesti kulttuuria? -selvityksen (2021) tilinpäätösanalyysin tiedoilla tarkennetut lukemat

⁹ Kuvion 1 euromääräisiä summia ei ole rahanarvomuunnettu vastaamaan nykyisiä euroja.

vuoksi allokoitua rahoitusta. Alkuperäinen talousarvio 485 M€. Tilanne 29.3.2021. Veikkausvoittovaroja on kompensoitu vuodelle 2020 budjettirahoituksella. Lähde: Tutkihallintoa.fi. ***Talousarvioesitys. Valtionosuus taiteen perusopetuksen käyttökustannuksiin (88M€) siirrettiin taiteen ja kulttuurin budjettilukuun vuodelle 2021.

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen suotuisa tuottokehitys näkyi taiteen ja kulttuurin osuuksissa muun muassa lisätalousarvioiden kautta. Nykyisen tilanteen hahmottamiseksi kuvaamme alla tiiviisti, mihin tarkoituksiin ja kohteisiin tuottoja on kulttuuribudjetin kautta kohdennettu vuodesta 2002 alkaen (Valtiovarainministeriö 2021; ks. myös työpaperin liitekuviot vuosilta 2002, 2005, 2010 ja 2015).¹⁰

1.4.1. 2002–2009: Kirjastojen valtionosuudet vievät suuren osan veikkausrahasta, elokuvan rahoitus kasvaa merkittävästi, rahapelivaroja uusille kulttuuripoliittisille tavoitealueille

2000-luvun alussa kirjastojen valtionosuudet söivät merkittävän määrän taiteen ja kulttuurin veikkausvoittorahoituksesta. Vuonna 2002 kirjastojen valtionosuuksiin kohdennettiin noin 22 % (noin 40 M€) kaikista taiteen ja kulttuurin voittovaroista. Määrärahaa käytettiin myös opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen museoille, teattereille ja orkestereille sekä Kansallisoopperan avustukseen. Lisäksi kuntien kulttuuritoimen valtionosuuksia maksettiin rahapelivaroista (n. 6 M€). Edelleen vuonna 2005 opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaiset valtionosuudet kirjastoille olivat suurin yksittäinen veikkausvoittovarojen momentin menoerä (yht. 48,9 M€ / 26 %). Lisäksi rahoituskohteina olivat kulttuuripoliittikan uudet tavoitteet, kuten kulttuurin tietoyhteiskuntahankkeet sekä kulttuurivienti, joita tuettiin harkinnanvaraisilla avustuksilla.

2000-luvun alussa elokuvataide oli eniten veikkaustuotoista tuettu taiteenala valtionosuuksilla tuetun laitosten sekä kansallisten laitosten ulkopuolella. Vuonna 2006 uusia rahoituskohteita olivat esimerkiksi audiovisuaalinen sisällöntuotanto ja toiminta. Kirjastojen valtionosuudet (40M€) olivat edelleen suurin yksittäinen menoerä. Taiteenalakohtaisesti suurin tuki oli elokuvalla korvamerkitty avustus. Lisätalousarviossa (19.5.2006) rahapelimomentille myönnettiin

¹⁰ Valtion talousarvioiden ja lisätalousarvioiden selvitysosista voidaan seurata rahapelitoiminnan taiteen ja kulttuurin varojen muutosta, kohdennuksia ja kohdennusten perusteluja. Tässä analysoidaan valtion talousarvioesitykset sekä lisätalousarviot on haettu valtiovarainministeriön valtion talousarvioesitykset -palvelusta alkaen ensimmäisestä saatavissa olevasta vuodesta 2002. Katselmuksessa on huomioitu myös kunkin vuoden lisätalousarvioissa allokoitu rahoitus joiden kautta on allokoitu merkittävästi rahapelirahoitusta kulttuurille. Ks. <https://budjetti.vm.fi/index.jsp>

lisäystä 4 170 000 euroa, josta elokuvatuotanto ja levitys (1M€) ja kulttuurivienti (1M€) saivat suurimmat osuudet.¹¹

Vuoden 2009 talousarviossa alkoi näkyä rahoituslain mukaisten kirjastojen valtionosuuksien vähittäinen siirto yleisestä budjetista katettavaksi. Siirtymäaika oli sovittu jakosuhdelaissa.¹² Valtiovarainvaliokunta totesikin tässä vaiheessa olevan ”erittäin hyvä, että kirjastojen lakisääteisten valtionosuuksien siirtäminen yleisestä budjetista katettavaksi ja veikkausvoittovarojen samanaikainen kasvu tuo väljyyttä kulttuurin eri alojen tukemiseen ja harkinnanvaraisiin avustuksiin”. Lisäksi hallituksen esityksessä tehtiin rakenteellinen muutos, jossa sirkustaide erotettiin näyttämötaiteesta omaksi taiteenalakseen, jotta sille voitiin kohdentaa alalle merkittävä rahoitusta. Tanssitaidetta tuettiin lisämäärärahoilla. Tätä mukailleen valiokunnan mukaan ”vapaan kentän merkitys luovien alojen kehityksessä ja taiteen sisältöjen uudistajana on keskeinen”.¹³

Ensimmäisessä lisätalousarvioesityksessä (3.2.2009) rahapelimentille 29.80.52 lisättiin 12,8 miljoonaa euroa. Elokuvalle tästä kohdistettiin 5 miljoonaa euroa. Lisätalousarvion selvitysosien kuvauksessa korostettiin lisämäärärahaa ”työllisyyttä elvyttäviin ja ylläpitäviin hankkeisiin”. Vuoden 2009 aikana elokuvan rahoitus rahapelitoiminnan voittovaroista kasvoi selvästi, ja elokuvalla suunnattu rahapeliraha nousikin eri menokohteet huomioiden yhteensä 28 miljoonaan euroon.

1.4.2. 2010–2015: Kirjastojen valtionosuuksien poistuminen tuo väljyyttä, uusia kansallisia laitoksia siirretään veikkausrahoitukselle, harkinnanvaraisia rahoituskohteita lisätään

Kirjastojen valtionosuudet siirrettiin vuodesta 2010 alkaen yhdessä kuntien kulttuuritoiminnan sekä taiteen perusopetuksen asukaskohtaisten valtionosuuksien kanssa osaksi valtiovarainministeriön peruspalvelubudjettia¹⁴, eikä niitä rahoitettu enää taiteen rahapelivaroista. Lakisääteisten valtionosuuksien, taiteilija-apurahojen ja kansallisten laitosten saama osa kulttuurin rahapelivaroista väheni vuoden 2005 noin 70 prosentista vuoteen 2010 mennessä noin 51 prosenttiin. Samalla kuitenkin rahoituslain mukaiset teattereiden ja orkestereiden valtionosuudet nousivat eniten rahapelivaroja saaviksi kulttuurikohteiksi.

¹¹ Vuoden 2007 talousarvioesitykseen verrattuna vuonna 2008 selvitysosassa kuvattiin jälleen määrärahan arvioitua käyttöä yksityiskohtaisemmin menokohteittain. Yksittäisten taiteenalojen osalta elokuva oli tuetuin taidemuoto valtionosuus- ja laitosjärjestelmän sekä kansallisten laitosten ulkopuolella. Merkittäviä rahoituskohteita kaikkein suurimpien erien lisäksi oli ”Alueellinen taiteen edistäminen” (14,2M€).

¹² Kirjastoille allokoitiin rahapelivaroista enää 13,1 M€.

¹³ Myös ruokakulttuurin edistäminen nähtiin tässä yhteydessä tärkeäksi, ja hallitus käynnistikin suomalaisen ruuan edistämishjelman. Kuitenkin ruokakulttuurin epäselvää asemaa osana varsinaista kulttuuripolitiikkaa kuvattiin lausumalla, jonka mukaan tulisi ”päättää siitä, mikä ministeriö ottaa päävastuun hankkeen edistämisestä”.

¹⁴ <https://vm.fi/kunnan-peruspalvelujen-valtionosuus>

Vuoden 2010 ensimmäisessä lisätalousarvioesityksessä (30.3.2010) rahapelimentille lisättiin 11 550 000 euroa. Rahoitusta perusteltiin edellisen vuoden tapaan työllisyydellä, ja sitä kohdennettiin nyt ”kulttuuri- ja taidealojen nuorten työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin”. Eräs rahoituskohde oli kulttuurihyvinvointi, jonka ympärille rakennettiin myös poliittinen toimenpideohjelma. Lisätalousarviossa tavoitteeksi kirjattiin ”[n]uorten taiteilijoiden ja kulttuuri- ja sosiaalialan ammattilaisten työllistäminen kulttuurin hyvinvointipalvelujen kehittämiseen”. Alueelliseen taiteen edistämiseen kohdennettiin noin 8 prosenttia rahapelivaroista (18 M€).

Vuoteen 2015 mennessä yleisten kirjastojen siirron myötä ”vapautunut” tila harkinnanvaraiselle rahoitukselle alkoi taas täyttyä uusista pysyväisluonteisista menoista, joskin eri tavoin kuin 2000-luvun alussa. Säätiömuotoisen Kansallisgallerian perustaminen sekä Suomen elokuvasäätiön tukeminen rahapelivaroista lisäsivät pysyville, kansallisille instituutioille kohdentuvaa rahoitusosuutta. Vuonna 2015 rahapelitoiminnan varoista kulttuurille noin 55 prosenttia kohdennettiin teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksiin sekä kansallista erikoistehtävää toteuttaville tahoille. Valtionosuusjärjestelmän ja kansallisten laitosten rahoitusosuuden lisäksi erottui elokuvan tukeminen. Sille kohdennettiin vuonna 2015 yhteensä noin 28 M€ eli 12 prosenttia rahapelivaroista.

2000-luvun kehitys tiivistettynä

1990-luvun laman seurauksena rahapelivaroihin siirretyt lakisääteiset yleisten kirjastojen valtionosuudet (enimmillään n. 60 M€) ja kuntien kulttuuritoiminnan valtionosuudet palautettiin vähitellen katettavaksi yleiskatteellisista budjettimenoista valtionvarainministeriön peruspalveluiden momentilta. Samaan aikaan kulttuurin rahapelituotoista rahoitettavaksi siirrettiin useita harkinnanvaraisia valtionavustuksia, jotka aiemmin rahoitettiin budjettivaroista. (Ks. Valtioneuvosto 2021, 69–70.) Elokuvan rahoitusta on lisätty vuodesta 2005 alkaen kohti nykyistä tasoaan. Myös tanssi- ja sirkustaiteen rahoitusta on kasvatettu rahapelirahoituksella. Muitakin uusia taiteenaloja on otettu tuen piiriin, kuten sarjakuvataide. 2010-luvulla rahapelivaroin rahoitettaviin kohteisiin on lisätty pysyväksi menoksi Kansallisgallerian harkinnanvarainen rahoitus, samoin Suomen elokuvasäätiölle osoitetut rahavirrat. Teattereiden, museoiden ja orkestereiden lakisääteiset valtionosuudet katetaan sekä budjetti- että rahapelivaroista ja niihin on kohdennettu säännöllisesti noin 20–30 % kulttuurin rahapelivaroista 2000-luvulla. Rahapelirahoista on kohdennettu harkinnanvaraista tukea myös uusille kulttuuripoliittisille toimenpidekokonaisuuksille kuten kulttuurivientiin. Rahapelivarojen sidonnaisuus kulttuuripoliittiseen lainsäädäntöön on muodostunut tiiviiksi sekä a) lakisääteisten menojen rahapelirahoituksena, että b) rahapelivarojen kirjaamisena lainsäädäntöön tiettyjen kulttuuritoimintojen keskeiseksi rahoituskanavaksi.

2 KULTTUURIN RAHAPELIRAHOITUKSEN NYKYI- NEN VIITEKEHYS

Suomalaisen rahapelien yksinoikeusjärjestelmän oikeudelliset reunaehdot määrittää Euroopan unioni. Keskeisenä rahapelitoiminnan sääntelyn instrumenttina Manner-Suomessa on arpajaislaki. (ks. Valtioneuvosto 2021; Ahonen 2019.) Lisäksi toimintaa säätelevät Valtioneuvoston asetukset arpajaisista, Veikkaus Oy:n rahapelien toimeenpanosta sekä rahapeliasioiden neuvottelukunnasta. Pelien säännöt vahvistaa sisäministeriö asetuksilla.¹⁵

Ennen vuotta 2017 rahapelitoimintaa Suomessa harjoittivat Veikkaus Oy, Fintoto Oy ja Raha-automaattiyhdistys (RAY). Vuonna 2015 aloitettiin työ erillisten toimijoiden yhdistämiseksi valtion kokonaan omistamaksi uudeksi rahapeliyhtiöksi, Veikkaus Oy:ksi, jolla on yksinoikeus järjestää rahapelejä Suomessa. Tässä yhteydessä arpajaislakia¹⁶ muutettiin. Lainmuutos hyväksyttiin eduskunnassa joulukuussa 2016.

Veikkauksen omistajaohjauksesta vastaa valtioneuvoston kanslia. Pelitoiminnan valvonta kuuluu sisäministeriölle. Veikkauksen tuotonjako on määritelty arpajaislain 17.–20. pykälissä. Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määrärahat, joiden arvioidaan vastaavan Veikkauksen vastaavan tilikauden voittoa. Veikkaus tilittää tuottonsa ministeriöittäin edelleen jaettavaksi eri edunsaajille siten, että:

- 53 % osoitetaan [opetus- ja kulttuuriministeriölle](#) urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen,
- 43 % [sosiaali- ja terveysministeriölle](#) terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen¹⁷ ja
- 4 % [maa- ja metsätalousministeriölle](#) hevospasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen.

Arpajaislaissa määritetään edelleen, että Veikkaus Oy:n urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen tarkoitettu tuotosta (koko OKM:n jakama osuus Veikkauksen tulonjaosta) käytetään vuosittain

¹⁵ <https://arpajaislaki.fi/>

¹⁶ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011047>

¹⁷ Sosiaali- ja terveysministeriö päättää sosiaali- ja terveysjärjestöille ohjattavista avustuksista, ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA valmistelee avustusehdotuksen sekä valvoo, seuraa ja maksaa avustuksia.

25 prosenttia urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen, 17,5 prosenttia tieteiden edistämiseen, 38,5 prosenttia taiteen edistämiseen, 9 prosenttia nuorisotyön edistämiseen sekä 10 prosenttia 1–4 kohdassa säädettyihin tarkoituksiin valtion talousarviossa vuosittain tarkemmin päätettävällä tavalla.

Rahapelitoiminnan tuottojen käyttöä taiteen edistämiseen on analysoitu Valtioneuvoston selvityksessä (2021, s. 67–70) rahapelitoiminnan tulevaisuudesta. Kuten edellä todettiin, vuodet 2005–2019 olivat kasvavien tuottojen aikakautta, mikä on näkynyt myös taiteen ja kulttuurin suotuisana rahoituskehityksenä veikkausvoittovaroista. Rahapelien tuloutus valtiolle pieneni huomattavasti vuonna 2020, ja seuraavat vuodet ovat todennäköisesti selvästi aiemmasta pienentyneen tuloutuksen aikakautta (Valtioneuvosto 2021, 62).

3 RAHAPELITOIMINNAN TUOTTOJEN JAKO KULTTUURILLE JA TAITEELLE VUONNA 2019

3.1. Toimialaluokittelu

Hyödynnämme kulttuurin rahapelirahoituksen tarkastelussa aiemmassa työpaperissamme esiteltyä ja käytettyä luokittelua kulttuurin toimialoihin (domains) ja niiden alaluokkiin (ks. Jakonen, Kurlin Niiniaho, Oksanen-Särelä, Sokka 2021, 19–20).

<p>Museot, kulttuuriperintö ja arkistot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Museot • Kulttuuriympäristöt, rakennusperintö, kulttuurihistorialliset paikat • Muu kulttuuriperinnön ja -perinteiden tuki • Arkistot
<p>Kirjastot, kirjallisuus ja lehdet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjastot • Kirjallisuus • Lehdet
<p>Visuaalinen taide</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuvataide • Valokuvataide • Muu visuaalinen taide
<p>Esittävä taide</p> <ul style="list-style-type: none"> • Musiikki • Teatteri • Tanssi • Sirkus • Muu esittävä ja performanssitaide
<p>Audiovisuaalinen kulttuuri ja multimedia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elokuva • Televisio ja radio • Pelit ja pelitaide • Mediataide • Muu audiovisuaalinen kulttuuri
<p>Arkkitehtuuri, muotoilu ja käsityö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arkkitehtuuri • Muotoilu • Taidekäsityö
<p>Muu kulttuuritoiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuurinen moninaisuus (kulttuurinen moninaisuus, saavutettavuus sekä kulttuurivähemmistöjen kulttuurin ja kielen edistäminen)

- Lasten ja nuorten kulttuuri, taidekasvatus, lapsi- ja nuorisotyö
- Kansainvälinen ulottuvuus (kulttuuri-instituutit, kulttuuriyhteistyö, ystävyyssseurat, maakuvatyö, kulttuuri kehitysyhteistyössä)
- Kulttuurihyvinvointi (taide ja kulttuuri terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä)
- Kulttuuritalous (kulttuurivienti, tuotekehitys, brändäys, markkinointi, innovointi, kulttuurimatkailu)
- Tekijänoikeusjärjestelmän kehittäminen
- Vapaa sivistystyö *
- Valtionosuus kunnille kulttuurin peruspalvelujen järjestämiseen (kirjastot, yleinen kulttuuritoiminta, taiteen perusopetus) **
- Taiteilijaeläkkeet
- Kuntien kokeilu- ja kehittämistehtävä
- Taiteen edistämiskeskuksen toimintamenot ***
- Muun kulttuuritoiminnan luokittelemattomat sisällöt

*Vapaata sivistystyötä ei ole tarkoituksenmukaista luokitella kulttuurin tai taiteen aloittain vaan se on käsitelty omana kulttuuripoliittisena kokonaisuutenaan. Sen sijaan taiteen perusopetuksen rahoitus on luokiteltu vastaaville taiteenaloille sisään. **Kuntien peruspalveluiden valtionosuus maksetaan kunnille kokonaisuutena, ns. yhden putken mallilla. Se ei ole korvamerkittyä, eikä siitä voida nykyisin erotella eri tehtäväalueille kohdistunutta rahoitusta. Ilmoittamamme luku perustuu Kuntaliiton esittämään arvioon kulttuurille kohdistuneen valtionosuuden määrästä.

*** Taiteen toimintamenomomenttia ei voitu luokitella viraston yleisen kulttuuripoliittisen luonteen vuoksi tietyille toimialalle toisin kuin tietyt toimialoja kuten kulttuuriperintöä ja audiovisuaalista kulttuuria edistävät virastot.

3.2. Kulttuurin rahapelirahoitus valtion tilinpäätöksessä 2019

3.2.1. Rahapelivaroja jaetaan kulttuurille useasta eri budjettiluvusta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut vuosittain yli 500 miljoonaa euroa tukea yli 3000:lle edunsaajalle. Veikkauksen tuotto on merkittävä OKM:n jakaman tuen kokonaisuudessa. Tuotto muodostaa pääosan ministeriön liikunnalle ja nuorisotyölle osoittamasta kokonaisrahoituksesta. Taiteen rahoituksessa rahapelitoiminnan tuoton osuus koko budjetista on noin puolet ja tieteen kohdalla noin neljäsosa. Osuudet ovat hieman vaihdelleet. (KUVIO 2.)¹⁸

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee rahapelitoiminnan tuotoilla (ks. myös edellinen luku ja liitetaulukot) teattereita, elokuva- ja valokuvataidetta, tanssi- ja

¹⁸ Kuvion 2 euromääräisiä summia ei ole rahanarvomuunneltu vastamaan nykyisiä euroja.

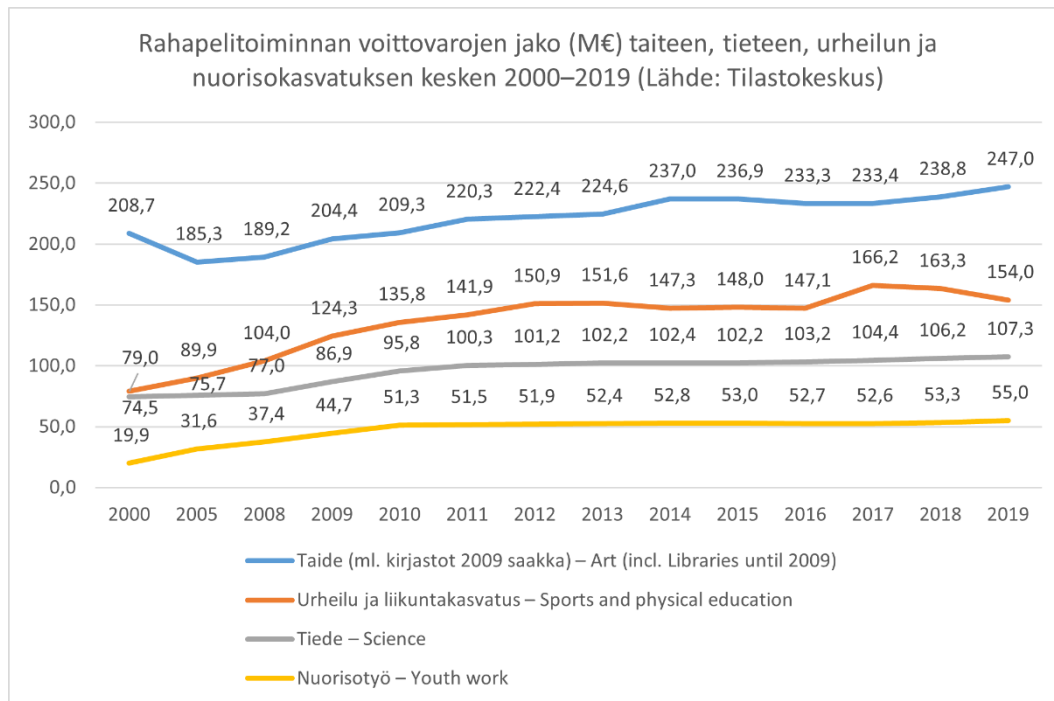
säveltaidetta, rakennustaidetta, museo- ja perinnejärjestöjä, kulttuurivientiä, kulttuuritapahtumia ja muuta taide- ja kulttuuritoimintaa. Määrärahoja jakavat myös esimerkiksi Taiteen edistämiskeskus ja Museoliitto sekä muut asiantuntijaorganisaatiot kuten Suomen elokuvasäätiö, joille ministeriö on ulkoistanut kulttuuripoliittikan toteuttamisvastuita. Rahapelirahoitusta allokoidaan myös valtionosuuksina eri taidelaitoksille. Kansalliset laitokset (Kansallisgalleria, -ooppera, sekä -teatteri) saavat vuosittaisen harkinnanvaraisen rahoituksensa rahapelivaroista.

Urheilun ja liikunnan alueella opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa tukea esimerkiksi urheilujärjestöille, urheilutapahtumiin, liikunnan koulutukseen ja tutkimukseen, liikuntapaikkarakentamiseen, urheilun apurahoihin ja valmennukseen, kuntien liikuntatoimintaan ja liikunnan kansainväliseen yhteistyöhön sekä mm. Suomen Urheilumuseosäätiölle.

Nuorisotyöhön varoja saavat mm. kansalaisjärjestöt ja kuntien nuorisotoiminta, valtakunnalliset nuorisokeskukset, nuorisotutkimus ja -koulutus sekä kotimaiset ja kansainväliset nuorisohankkeet. Määrärahaa käytetään mm. lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan, liikunnallisen ja kulttuurisen nuorisotyön ja -toiminnan sekä nuorten ympäristökasvatuksen tukemiseen, nuorten työpaja-toiminnan valtakunnalliseen tukeen, saamelaisten nuorisoneuvoston menoihin ja saamenkielisen nuorisokulttuurin vahvistamiseen. Määrärahoilla toteutetaan myös lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman toimenpiteitä.

Korkeakoulujen ja tieteen piirissä suurin osa tieteelle osoitetusta tuesta kohdennetaan tutkimustyötä rahoittavalle Suomen Akatemialle. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää varoja myös tutkimusinstituuttien ja -laitosten sekä eräiden tieteellisten seurojen ja yhdistysten toimintaan, kansainvälisen tieteellisen yhteistyön menoihin ja jäsenmaksuihin sekä tiedonjulkistamisen edistämiseen. Tukea saavat myös arkistot ja tieteelliset kirjastot.

KUVIO 2. Rahapelitoiminnan voittovarojen jako OKM:n hallinnonalalla (taide, tiede, urheilu ja liikunta, nuorisotyö) v. 2000–2019. (Lähde: Tilastokeskus). M€/v.

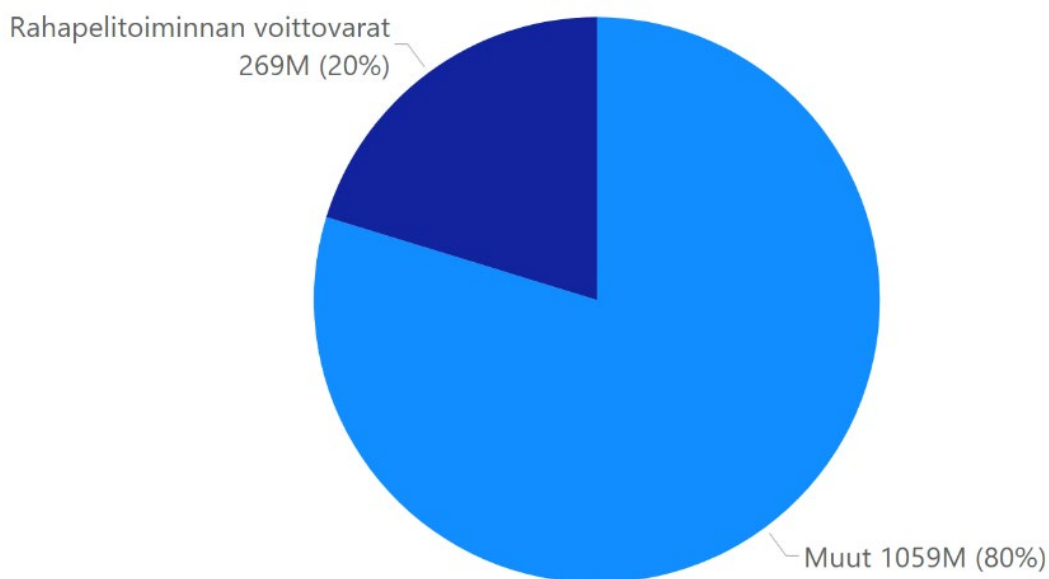

Sosiaali- ja terveysministeriö tekee päätökset yleishyödylliseen, terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävään toimintaan jaettavista rahapelitoiminnan avustuksista. Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii itsenäinen valtionapuviranomainen Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA), joka hallinnoi sosiaali- ja terveysjärjestöille kohdistuvia avustuksia. Osa näistä avustuksista kohdentuu selvästi kulttuuritoiminnaksi luettavaan toimintaan.

Avustuksilla vahvistetaan järjestöjen toimintaedellytyksiä, edistetään terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä, tuetaan osallisuutta, toimijuutta ja arjenhallintaa sekä autetaan ihmisiä erilaisissa kriisitilanteissa. Analyysissämme tunnistimme STEA:n kautta noin 6 M€ ”kulttuurihyvinvoinnille” allokoitua tukea. Näin ollen myös STEA on tämän kulttuuripolitiikan osa-alueen kannalta olennainen rahoittajataho. Seuraavat kuvat sisältävät nämä tukirahat kuvaten kulttuurin rahapelirahoituksen v. 2019 suhteessa kulttuurirahoituksen kokonaisuuteen. Kaikesta

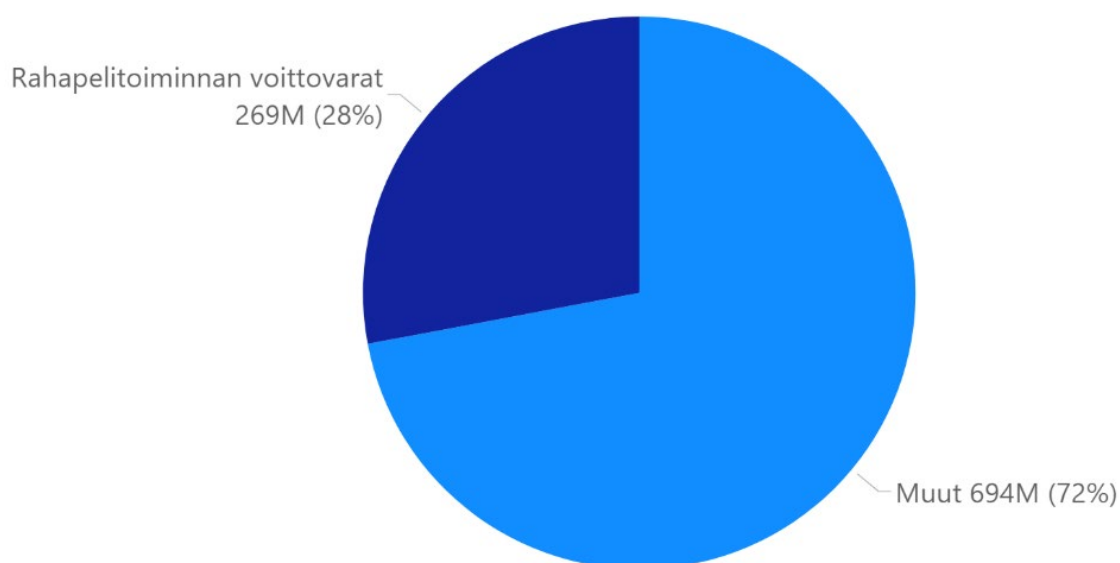
tunnistamastamme valtion kulttuurirahoituksesta¹⁹ vuonna 2019 rahapelirahoituksella katettiin yhteensä viidennes, ilman Yleisradiota yli neljännes (KUVIOT 3 ja 4).

KUVIO 3. Valtion kulttuurirahoitus v. 2019 rahapelitoiminnan voittovaroista ja budjettivaroista. Muu rahoitus sisältää Ylen rahoituksen.

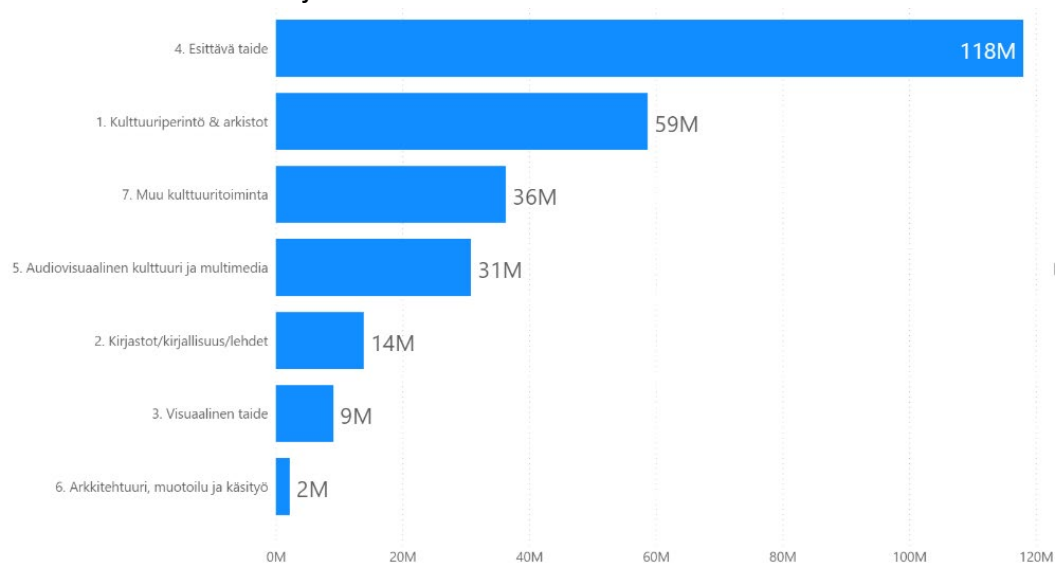
¹⁹ Noin 1,3 miljardia euroa, kun mukaan lasketaan myös Yleisradion eri sisältöalueiden rahoitus, noin 350 miljoonaa euroa. On huomattava, että esimerkiksi kulttuurin ja taiteen koulutus eri as-teilla ei ole mukana kokonaisluvussa, lukuun ottamatta taiteen perusopetusta ja vapaata sivistys-työtä.

KUVIO 4. Valtion kulttuurirahoitus v. 2019 rahapelitoiminnan voittovaroista ja budjettivaroista. Muu rahoitus ilman Ylen rahoitusta.

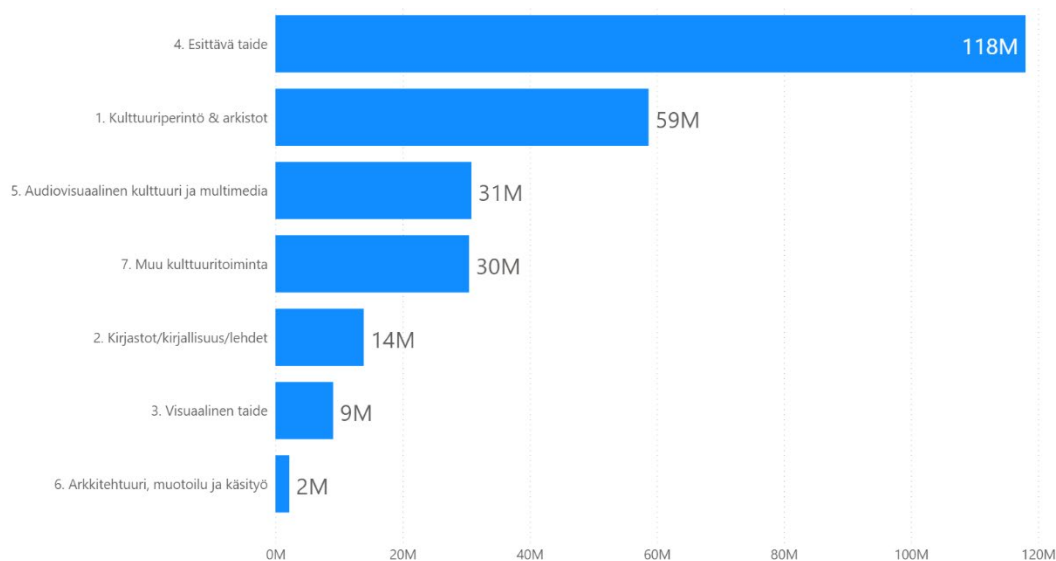
Vuonna 2019 eniten rahapelirahoitusta kohdistui esittäville taiteille. Muun kulttuuritoiminnan luokka sisältää noin 6 M€ STEA:n rahoitusta kulttuurihyvinvoinnin hankkeille. (Kuvio 5.)

KUVIO 5. Kulttuurin rahapelirahoituksen jakautuminen kulttuurin alueille v. 2019 OKM:n ja STM:n hallinnonaloilta.

Kuvio 6 alla kuvaa rahapelirahoituksen jakaantumisen kulttuurin alueille koko OKM:n hallinnonalalla. Mukana ei siten ole STEA:n rahoitusta. Tällöin muun kulttuuritoiminnan luokka pienenee noin 6 miljoonalla eurolla kulttuurihyvinvoinnin poistuessa tästä luokasta. Kuvio 6 sisältää täten kaikki OKM:n politiikka-alueet (taide, urheilu, tiede, nuoriso), joilta rahapelitoiminnan tuottoja allokoitiin kulttuuritoiminnalle luokituksemme mukaisesti.

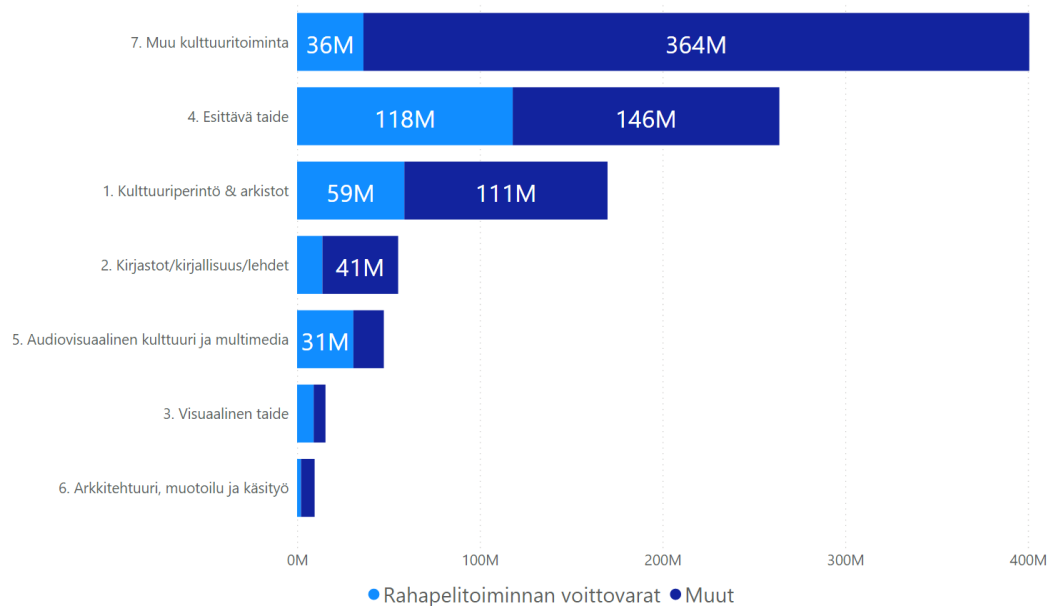
KUVIO 6. Kulttuurin rahapelirahoituksen jakautuminen kulttuurin alueille v. 2019 OKM:n hallinnonalalla.

Rahapelitoiminnan rahoitusosuus on merkittävä useilla taiteenaloilla (kuviot 7 ja 8). Se korostuu etenkin esittävässä taiteessa, audiovisuaalisen kulttuurin tuessa, sekä visuaalisessa taiteessa. Esittävässä taiteessa suuri osa teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksista maksettiin rahapelivaroista, samoin Kansallisoopperan koko toiminta-avustus. Audiovisuaalisen kulttuurin alueella Suomen elokuväsäätiön kautta eri tavoin elokuva-alalle allokoitava tuki on kokonaisuudessaan rahapelirahaa. Visuaalisen taiteen kohdalla rahapelivarojen osuuteen lukeutuu Taiken jakamia avustuksia, OKM:n harkinnanvaraisia avustuksia, sekä valtion taidehankinnat ja Kansallisgallerian kokoelmien hoitoon osoitetut varat. Lisäksi kulttuuriperintöä, museota ja arkistoja rahoitetaan merkittävästi rahapelivaroilla. Tämä luokka sisältää muun muassa rahapelirahoituksen Kansallisgallerialle sekä museoiden valtionosuuksiin kuin myös OKM:n korkeakoulu- ja tiedepolitiikan alueelta allokoitun harkinnanvaraisen tuen arkistoille. Kuvio 7 ei sisällä verotuksella katettavaa Yleisradion rahoitusta (n. 350 M€) audiovisuaalisen kulttuurin

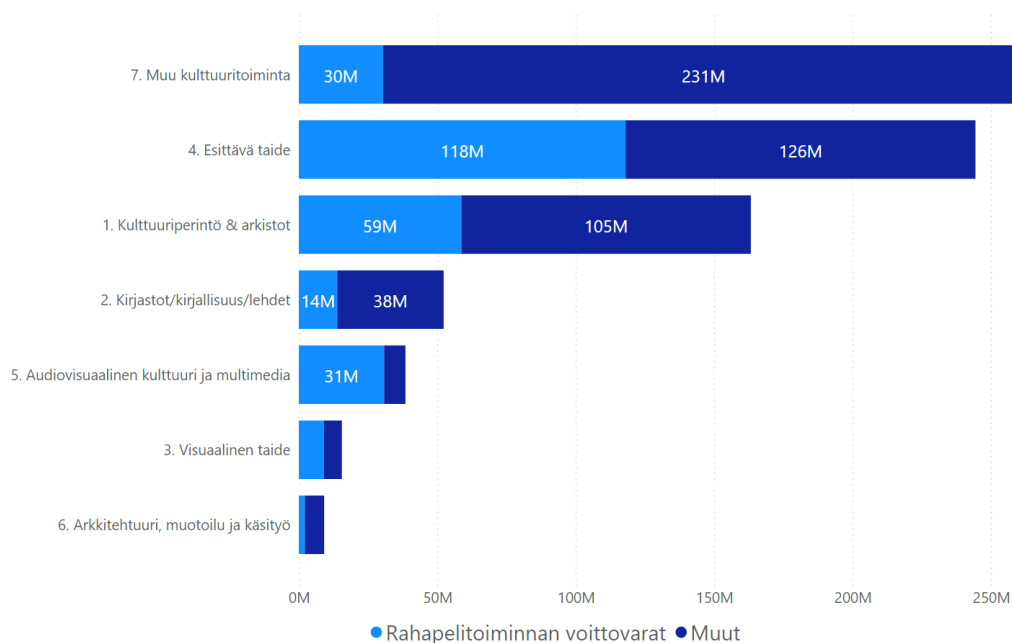
luokassa. Näin rahapelirahan suuri merkitys YLE:n ulkopuolisilla toimialan osilla erottuu selvemmin.

KUVIO 7. Rahapelitoiminnan rahoituksen suhteellinen osuus kaikesta kulttuurirahoituksesta kulttuurin eri aloilla. Koko valtion tuki ilman Yleisradion rahoitusta.

Kuviossa 8 esitetään rahapelitoiminnan varojen suhteellinen osuus OKM:n hallinnonalan koko kulttuurirahoituksesta. Mukana ovat esimerkiksi nuorison sekä korkeakoulujen ja tieteen budjettiluokista kulttuuritoiminnoille allokoituvat varat.

KUVIO 8. Rahapelitoiminnan rahoituksen suhteellinen osuus OKM:n hallinnonalan kulttuurirahoituksesta kulttuurin eri aloilla.

3.2.2. Rahapelitoiminnan rahoitus OKM:n budjettiluokassa 29.80. Taide ja kulttuuri

Rahapelirahoitus on korvamerkitty jakosuhdelailla eri budjettilohkoille. Valtion talousarviossa niin sanotun ”taide- ja kulttuuribudjetin” budjettiluvun 29.80. alla sijaitsee momentti 29.80.52 Rahapelitoiminnan tuotot taiteen edistämiseen. Rahapelivarojen osuus kaikesta budjettiluvun 29.80. kautta jaetusta rahoituksesta oli vuonna 2019 noin 55 prosenttia. Vuosille 2020 ja 2021 rahapelitoiminnan varojen osuus on merkittävästi pienentynyt aiemmista vuosista. (Ks. myös kuvio 1 edellä.)

Vuoden 2019 talousarvioesityksessä taide- ja kulttuuribudjettiin allokoituiden rahapelivarat olivat yhteensä 246 260 000 euroa.²⁰ Valtion tilinpäätöksen ja muiden rahojen todellista kohdentamista tarkentavien aineistojen avulla tekemämme analyysin mukaan taiteelle ja kulttuurille vuonna 2019 todella osoitetut rahapelivarat momentilla 29.80.52. olivat yhteensä 246 486 897 euroa.²¹

²⁰ Ks. Talousarvioesitys HE 123/2018 vp (14.9.2018). <https://budjetti.vm.fi/indox/si-salto.jsp?year=2019&lang=fi&maindoc=/2019/aky/aky.xml&opennode=0:1:11:265:699:787:817:>

²¹ Lukemat poikkeavat hieman sekä talousarvioista että valtion virallisessa tilinpäätöksessä ilmoitetuista. Laskemamme summa on saatu poimimalla eri aineistoista (esimerkiksi KUPO:n harkinnanvaraiset avustukset ja Taiteen edistämiskeskuksen jakama rahoitus) vuoden 2019 aikana todella käytetty rahoitus.

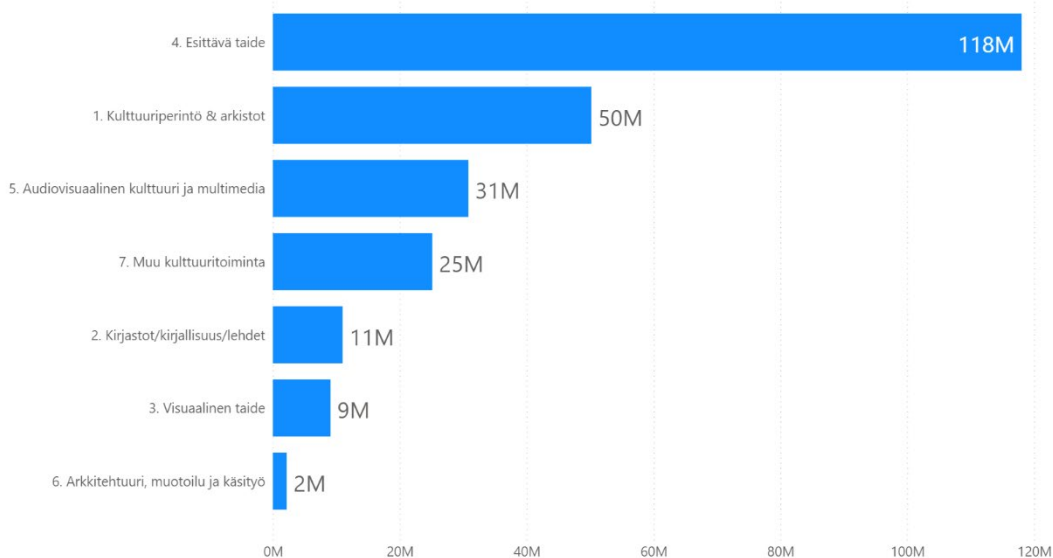
Kangas ja Pirnes kirjoittivat (2015, 72) kuinka kulttuuribudjetin muodostamisessa voidaan pitää pääsääntönä, että verovaroilla katetaan lakisääteisiä menoja ja veikkausvoittovaroilla muita menoja. Tämä periaate ei ole käytännössä toteutunut kulttuuripolitiikassa vuosiin. (ks. Valtioneuvosto 2021, 80–81).²² Veikkausvoittovaroilla on kulttuurin piirissä katettu useita kohteita, joista säädetään lailla, ja osassa kulttuurilaeista myös säädetään rahoituksen mahdolliseksi lähteeksi nimenomaan rahapelivarat.²³ Kulttuurin rahapelivaroista on jatkuvasti rahoitettu vos-laitosten verkostoa. Lisäksi rahapelirahoituksen piirissä on kohteita, joita voi pitää rahoituksen harkinnanvaraisuudesta huolimatta ”pysyväisluonteisena” toimintana, kuten useat keskeiset kansalliset kulttuurilaitokset (kansallisooppera, kansallisteatteri, kansallisgalleria). Tältä osin rahapelirahoitus heijastelee yhä jo 1920-luvulla luotua linjaa. Lakisääteisiä, yleiskatteisista budjettivaroista maksettavia taiteilija- ja kirjastoapurahoja lukuun ottamatta myös Taiteen edistämiskeskuksen kaikki taiteen edistämisen rahoitus tulee rahapelivaroista.

OKM:n ns. kulttuuribudjetin 29.80. sisällä esittävä taide oli suurin rahapelivarojen saaja. Seuraavaksi eniten rahapelirahaa kohdennettiin kulttuuriperinnölle ja museoille sekä audiovisuaaliselle kulttuurille. (Kuvio 9.)

²² ”Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa rahapelitoiminnan tuottovaroista valtionavustuslaissa tarkoitettujen harkinnanvaraisten valtionavustusten lisäksi myös sellaista toimintaa, josta on olemassa lainsäädäntöä, mutta jonka määrärahasosta päätetään vuosittain valtion talousarviossa. Rahapelitoiminnan tuotoista ei rahoiteta sellaisia toimintoja, joiden rahoituksen kokonaismäärä määräytyisi suoraan lainsäädännön perusteella.” (Valtioneuvosto 2021, 79.)

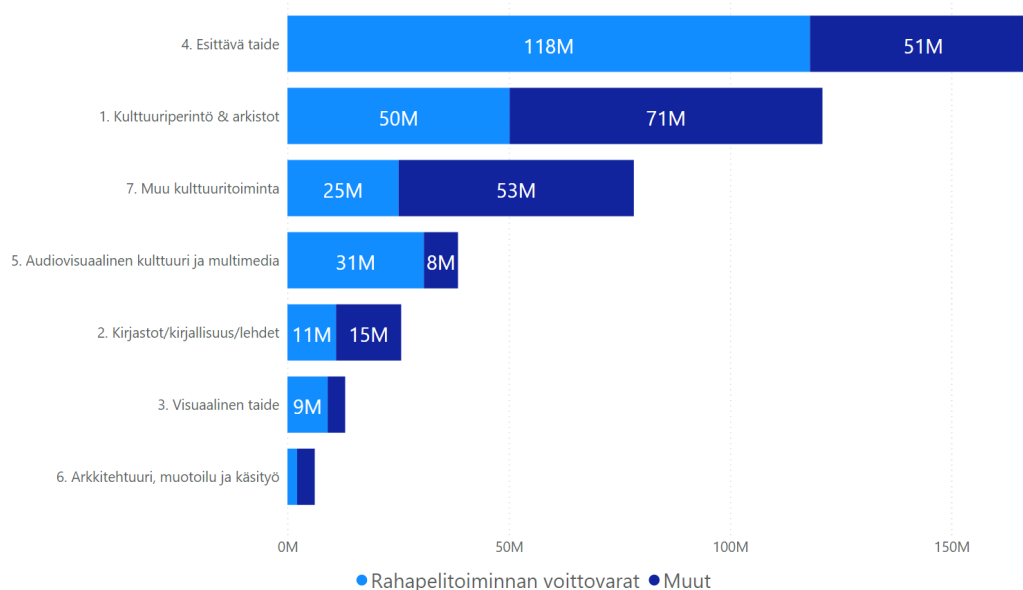
²³ Esim. Laki Kansallisgalleriasta, Laki Taiteen edistämiskesuksesta, Laki esittävän taiteen edistämisestä, Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Esimerkiksi Laissa Taiteen edistämiskesuksesta (11 §, Taiteen edistämisen rahoitus) todetaan seuraavasti: Tässä laissa tarkoitettujen taiteen edistämistoimenpiteiden rahoittamiseen tarvittavat määrärahat osoitetaan keskukselle ensisijaisesti arpajaislain (1047/2001) 17 §:ssä tarkoitettusta rahapeliyhtiön tuotosta. Lisäksi esimerkiksi Eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain (115/1997) 6 §:n mukaan laissa tarkoitettuihin apurahoihin voidaan käyttää veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroja.

KUVIO 9. Rahapelivarojen kohdennukset eri taiteenaloille budjettiluvussa 29.80. Taide ja kulttuuri vuonna 2019.

Rahapelivarojen suhteelliset osuudet (kuvio 10) eri taiteen ja kulttuurin alojen kokonairahoituksesta osoittavat rahapelirahoituksen merkityksen useilla taiteenaloilla. Audiovisuaalisen kulttuurin sidonnaisuus rahapelivaroihin syntyy erityisesti elokuvan rahapelirahoituksen kautta. Alan rahoituksesta lähes 80 prosenttia tulee rahapelien tuotosta. Esittävän taiteen luokassa noin 70 prosenttia kokonaisuudesta oli rahapelivaroja. Tässä luokassa keskeisen rahoitusosuuden rahapelivaroista muodostavat teatterit ja orkesterit, joiden valtionosuuksiin on käytetty rahapelivaroja. Samoin Kansallisoopperan lähes 40 M€ toiminta-avustus maksetaan rahapelivaroista, kuten myös Kansallisteatterin avustus. Myös visuaalinen taide on suurelta osin rahapelirahoitettua. Alan rahoituksesta noin 58 % maksetaan rahapelituotoista. Alan sisällä rahapelivarat kohdistuvat etenkin Taiken ja OKM:n harkinnanvaraisiin avustuksiin alan järjestöille ja yhteisöille sekä esimerkiksi taiteilijoiden näyttelypalkkioihin. Kulttuuriperinnön ja arkistojen rahoituksesta rahapeleillä katettiin vuonna 2019 noin 42 prosenttia. Kulttuuriperinnön sisällä museoiden luokassa Kansallisgallerian toiminta-avustus rahoitettiin rahapelituotoilla, samoin merkittävä osa museoiden verkoston valtionosuusrahoituksesta.

KUVIO 10. Rahapelituottojen osuus eri alojen rahoituksesta budjettiluokassa 29.80. Taide ja kulttuuri.

Kuviossa 11 esitetään tarkennettuna yllä kuvattuja tietoja rahapelirahoituksen ja budjettivarojen suhteesta vuonna 2019. Kuvio sisältää rahapeli- ja budjettirahoituksen osuudet kaikissa luokittelumme alakategorioissa. Elokuvan lisäksi esimerkiksi tanssin ja sirkuksen rahoitus pohjautuu valtaosin rahapelituottoihin. Niiden rahoitusaseman vahvistuminen 2000-luvun aikana on siis perustunut rahapelituottojen kasvuun.

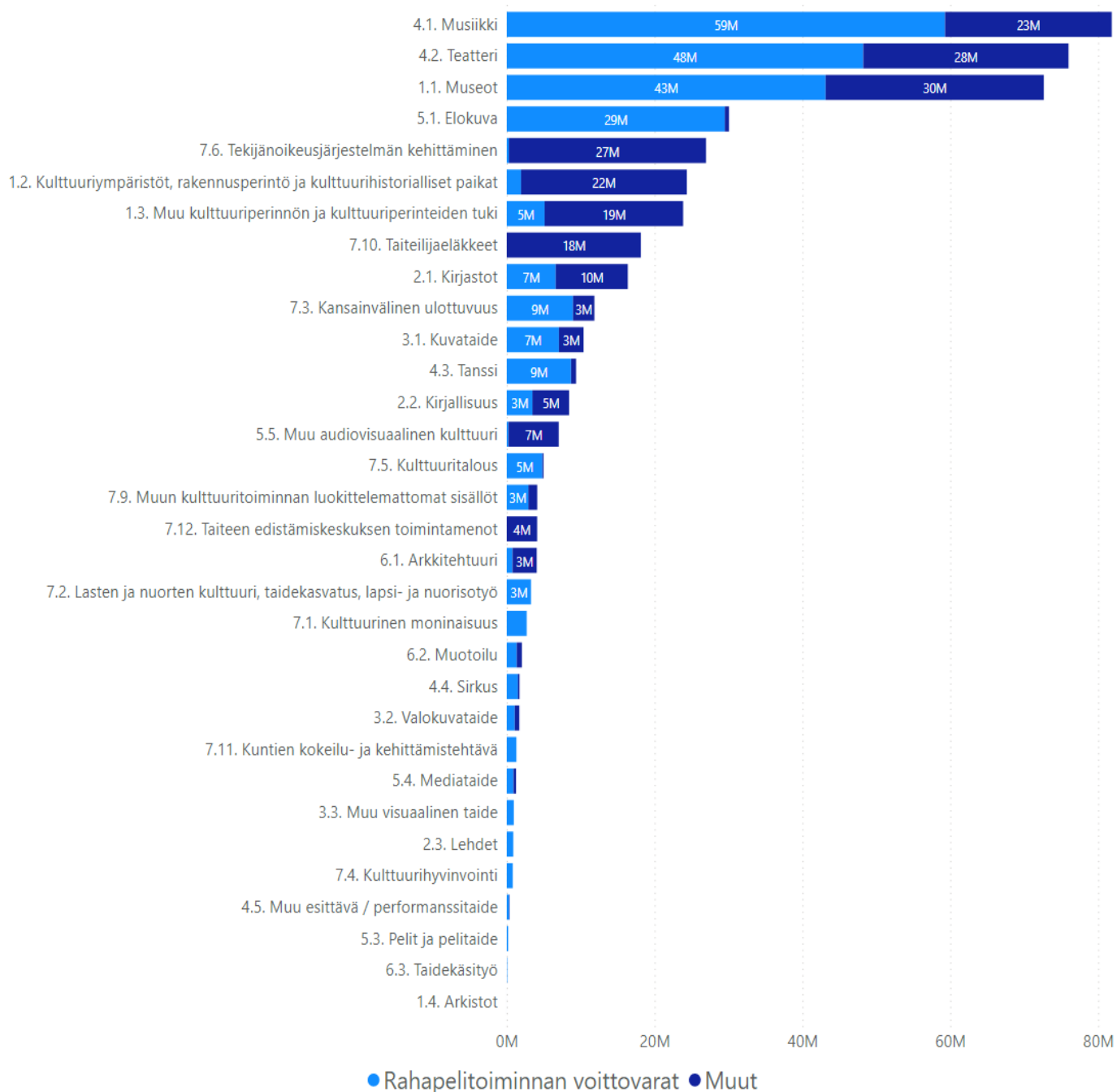
Myös valtion eniten rahoittamien esittävien taiteen alojen, eli musiikin ja teatterin, rahoitus on pohjautunut vahvasti rahapelitoiminnan tuottoon. Museo-toiminnalle kohdistuneesta rahoituksesta yli puolet oli vuonna 2019 rahapelivaroja.

Luokittelumme tunnistamista alaluokista vain lakisääteiset ylimääräiset taiteilijaeläkkeet ja Taiken toimintamenot sekä pitkälti myös tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistoimet katetaan ilman rahapelivaroja. Taiken allokoimat valtion lakisääteiset taiteilija-apurahat maksetaan yleiskatteisista budjettivaroista, mutta apurahoja ei kuviossa ole esitetty omana palkkinaan, vaan ne sisältyvät kunkin taiteenalan rahoitukseen.

Kulttuuriperinnön ja -ympäristön luokissa budjettirahan suurta osuutta se-littävät yleiskatteisista budjettivaroista maksettavat Museoviraston toimintame-not (n. 15M€), Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (n. 2,2M€), Museovi-raston kulttuuri- ja nähtävyydenkohteiden tilakustannukset (n. 16 M€) sekä

Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito Museo-
viraston ja Suomenlinnan hoitokunnan osalta (yht. n. 6 M€). Luokassa ”muu au-
diovisuaalinen kulttuuri” budjettivarojen osuutta selittää puolestaan Kansallisen
audiovisuaalisen instituutin toimintamenot (n. 6,8 M€). Kirjastojen luokan 2.1.
budjettivaroista maksetaan näkövammaisten kirjaston Celian toimintamenot sekä
erilaisia avustuksia kirjastoille.

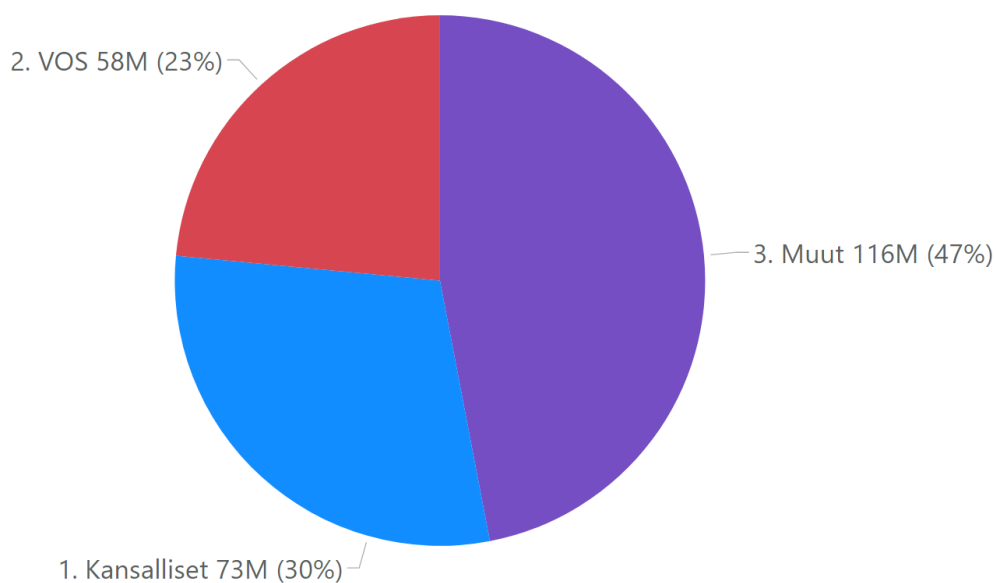
KUVIO 11. Rahapeli- ja budjettirahoitus budjettiluokan 29.80. eri toimialoilla* (alakatagorioineen).

*Arkistojen 1.4. luokan pienuutta selittää, että ainoa tähän luokkaan kohdistunut rahoitus budjetista 29.80. oli KUPO:n harkinnanvarainen 10 000 euroa UKK-seuralle Urho Kekkosen arkistolle. Keskeisin valtion rahoitus arkistoille tulee budjetista 29.40 korkeakouluopetus ja tutkimus. Myös taidekäsityötä rahoitetaan pääosin OKM:n muista budjeteista kuin 29.80.

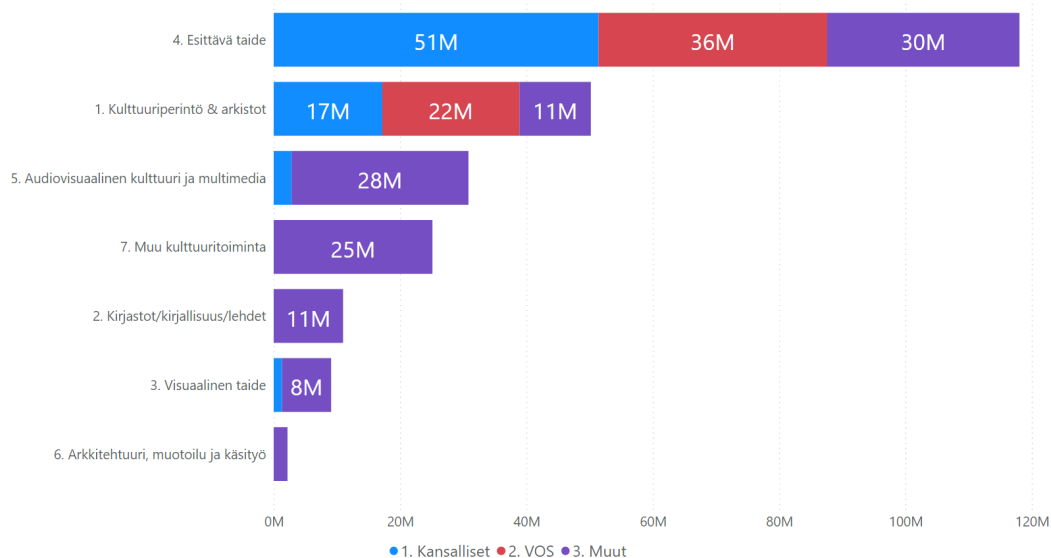
Budjettiluokan 29.80. Taide ja kulttuuri rahapelivarojen kokonaisuudesta hieman yli puolet kohdistui vuonna 2019 joko valtionosuusjärjestelmään (teattereille, orkestereille ja museoille) tai kansallisille laitoksille (Kansallisooppera, -teatteri ja -galleria). (Kuvio 12.)

KUVIO 12. Valtionosuusrahoituksen sekä kansallisten instituutioiden tuen osuus rahapelivaroista budjettiluokassa 29.80. vuonna 2019.

Kuviossa 13 esitetään sama rahapelivarojen jakauma kansallisille instituutioille sekä vos-järjestelmään kulttuurin ja taiteen aloittain tarkasteltuna budjettiluovussa 29.80.

KUVIO 13. Valtionosuusrahoituksen sekä kansallisten instituutioiden tuen osuus rahapelivaroista budjettiluokassa 29.80. kulttuurin aloittain v. 2019.

Kuvio 14 esittää rahoituskohteittain laskevassa järjestyksessä rahapelitoiminnan voittovaroista rahoitetut toiminnot taiteen ja kulttuurin budjettiluokassa 29.80. vuonna 2019. Taulukkoon on otettu mukaan 500 000 euroa tai enemmän rahoitusta saaneet kohteet. Vuonna 2019 kansallisille laitoksille ja vos-järjestelmään allokoitiin yhteensä noin 50 % kaikesta rahapelirahoituksesta. Tässä mielessä rahapelien voittovarojen piiriin ei ole tullut merkittävässä määrin kauan keskusteltua ”väljyyttä” eli voittovarojen vapautumista lakisääteisistä tai ”pysyvistä” menoista vapaampaan kulttuurin ja taiteen edistämiseen. Merkittävä rahoitusosuus (yhteensä yli 10 % rahapelivaroista) kohdistui myös Suomen elokuvasäätiölle niin säätiön toimintamenoihin kuin elokuvan edistämiseen – jakeluun, tuotantoon ja käsikirjoittamiseen. Huomiota herättää myös kaikkien apurahoituksen ulkopuolisten Taiken jakamien taiteen edistämisen varojen perustuminen rahapelivaroihin, samoin kuin esimerkiksi tiede- ja kulttuuri-instituuttien rahoituksen.

KUVIO 14. 500 000 euroa tai enemmän rahoitusta saaneet kohteet ja toiminnot rahapelitoiminnan voittovaroista budjettimomentilla 29.80.52. vuonna 2019.

Kansallisen laitoksen toiminta-avustus
Rahoituslain mukaiset valtionosuudet

Summa (€)	Rahoituskohde	% kaikesta rahapelitoiminnan rahoituksesta momentilla 29.80.52. v. 2019
37 997 000	Suomen kansallisooppera ja -baletti sr	15,4
26 069 000	Rahoituslain mukaiset valtionosuudet teattereille	10,6
21 714 000	Rahoituslain mukaiset valtionosuudet ja avustukset museoilta	8,8
19 962 000	Suomen elokuväsäätiö: elokuvan tuotantoon ja käsikirjoittamiseen	8,1
13 195 000	Kansallisgalleria	5,4
11 391 000	Suomen Kansallisteatterin Oy	4,6
10 137 000	Rahoituslain mukaiset valtionosuudet orkestereille	4,1
5 267 000	Suomen elokuväsäätiö: elokuvan kotimaisen ja kansainvälisen jakelun edistämiseen	2,1
4 512 400	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Teatteri	1,8
3 972 730	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Kuvataide	1,6
3 726 477	Museoviraston avustukset ja Unescon kulttuuriperintösopimusten toimeenpano	1,5
3 638 800	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Musiikki	1,5
3 142 650	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Tanssi	1,3
2 845 000	Suomen elokuväsäätiö	1,2
2 602 000	Etelä-Suomen aluehallintovirasto	1,1
1 920 000	Helsingin kaupunki	0,8
1 920 000	Helsingin kaupunki	0,8
1 684 100	Suomen Kotiseutuliitto ry	0,7
1 354 000	Kopioisto r.y.	0,5
1 045 113	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Valokuva	0,4
1 000 000	Suomen Kansallisteatterin Oy	0,4
1 000 000	Suomen Kansallisteatterin Oy	0,4
1 000 000	Kuopion kaupunki	0,4
996 000	Vähälevikkisen kirjallisuuden ostotuki ja kulttuurilehtien tilaustuki kirjastoille	0,4
959 225	Valtion julkisten rakennusten taidehankinnat ja valtion taidekokoelmien hoito (Kansallisgalleria)	0,4
951 400	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Sirkus	0,4
946 900	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Elokuva	0,4
915 000	Suomi-Venäjä-Seura ry	0,4
890 000	Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö	0,4
888 000	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Kulttuurilehdet	0,4
872 000	Designmuseon säätiö - Stiftelsen för Designmuseet sr	0,4
848 750	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Kirjallisuus	0,3
807 000	Cultura-säätiö	0,3
800 000	Suomen Lontoon instituutin säätiö	0,3
795 000	Helsingin kaupunki	0,3
752 000	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Kulttuurihyvinvointi (yhteisöavustukset+kärkihanke)	0,3
750 000	Finnish Music Hall of Fame Oy	0,3
740 000	Savonlinnan Oopperajuhlien kannatusyhdistys ry	0,3
731 000	Suomen arkkitehtuurimuseo- ja tiedotuskeskussäätiö	0,3
723 239	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Muotoilu	0,3
720 000	FRAME-säätiö	0,3
719 701	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Monitaide	0,3
715 000	Suomen Saksan-instituutin säätiö	0,3
691 000	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Vammaisyhteisöjen kulttuuritoiminta ja kulttuurin saavutettavuus	0,3
670 000	Suomen Ranskan instituutin säätiö	0,3
668 000	Konserttikeskus ry	0,3
650 000	Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ry	0,3
620 000	Music Finland ry	0,3
615 000	Stiftelsen Finlands Kulturinstitut i Sverige	0,2
605 000	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Kulttuurinen moninaisuus ja rasimin vastaisuus	0,2
600 000	Nokian kaupunki	0,2
561 314	Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä rahoitus: Mediataide	0,2
527 000	Alvar Aalto Säätiö	0,2
518 000	Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ry	0,2
500 000	Kiinteistöosakeyhtiö Helsingin Mannerheimintie 13a	0,2

4 YHTEENVETO

4.1. Keskeisiä havaintoja

Taiteen ja kulttuurin tukeminen rahapelien tuotoista on yksi suomalaisen rahapelijärjestelmän ja samalla myös kulttuurirahoituksen peruskivistä. Raha-arpajaisia järjestettiin jo 1920-luvulla Suomalaisen oopperan ja Kansallisteatterin rahoittamiseksi. Rahapelikertymät kytkettiin oopperan sekä Kansallisteatterin tukemisen lisäksi pian myös muiden laitosteattereiden rahoitukseen. Samalla teattereiden varsinaisia valtionavustuksia haluttiin kohdentaa saajille, jotka eivät lähtökohtaisesti olleet raha-arpajaistuottojen piirissä. Näin varsinaisista budjettivaroista ja rahapelivaroista rahoitettavista kohteista käytävä, edelleen jatkuva, keskustelu syntyi liki sata vuotta sitten.

Rahapelivarojen yhä keskeiset kohteet (nuoriso, liikunta ja urheilu, taide ja kulttuuri, tiede) alkoivat piirtyä esiin viimeistään 1950-luvulla, vaikka jakosuhteista säädettiin vasta 1980-luvulla. Kulttuuripolitiikan tutkimuksessa on tunnistettu hyvinvointivalttiollinen käänne 1960-luvulta alkaen. Sitä seurannut ns. markkina-vetoinen ja kansainvälistyvä kulttuuripolitiikka alkoi 1980-luvulla ja vahvistui 1990-luvulla. (esim. Heiskanen 1995; Kangas 1999.) Tämä vaihe osuu melko lailla yksiin veikkausrahoituksen merkityksen korostumisen kanssa (vrt. Ahonen 2019). Sittemmin kansallisia laitoksia, valtionosuusjärjestelmiä, ja taiteen edistämistä on kaikkia merkittävässä määrin ylläpidetty rahapelitoiminnan rahoituksella.

Rahapelivarojen osuus kansallisesti merkittäväksi nähdystä ja lakisääteisestä toiminnasta on alusta lähtien ollut niin suuri, että sitä voidaan pitää koko valtion kulttuuripolitiikkaa leimanneena piirteenä. Rahapelivaroilla on pidetty yllä kulttuuripolitiikan pysyvää, institutionalisoitunutta järjestelmää. Jopa kuntien kulttuuritoimintaa tuetaan rahapelivaroista. Myös tiettyjen taiteenalojen (esimerkiksi elokuva) kasvanut rahoitus sekä uusien taiteenalojen (esimerkiksi tanssi ja sirkus) ja rahoituskohteiden (kuten kulttuurihyvinvointi) etabloiminen osaksi kulttuuripolitiikkaa on tapahtunut viime vuosikymmeninä keskeisesti juuri rahapelitoiminnan tuotoilla.

Vaikka rahapelein on turvattu institutionaalisia rakenteita, rahapelitoiminnan voittovarojen merkitys myös uudelle, vapaammalle ja innovatiiviselle taiteen ja kulttuurin edistämiselle on suuri. Taiteen vapaa kenttä toimii kaikilla taiteenaloilla merkittävästi rahapelirahan turvin. Myös Taiteen edistämiskeskuksen taiteen edistämisen varat, lukuun ottamatta lakisääteisiä apurahoja, ovat tulleet rahapelivaroista. Vuonna 2019 kaikista Taiken kohdentamista määrärahoista

maksettiin 63 prosenttia rahapelivaroista. Taiken lisäksi kaikki OKM:n kulttuuripolitiikan osaston harkinnanvaraiset avustukset erilaisille taiteen ja kulttuurin toimijoille (noin 150 miljoonaa euroa v. 2019) olivat rahapelivaroja.

Kirjastojen valtionosuuksien siirto budjettivaroihin vuoteen 2010 mennessä toi rahapelirahoitukseen ”väljyyttä” verrattuna 2000-luvun alkuvuosiin. Kuitenkin tätä liikkumavaraa on myös kavennettu siirtämällä rahapelitoiminnan tuotoista rahoitettaviin menoihin vuosina 2002–2019 useita aiemmin yleiskatteisista budjettivaroista rahoitettuja kohteita, pääasiassa harkinnanvaraisia valtionavustuksia.

Ns. jakosuhdelain kirjauksen mukainen rahoitus taiteelle ja kulttuurille (38,5 % OKM:n allokoimista rahapelivaroista) on toiminut vahvana kulttuurin rahoituksen takaajana kasvavien tuottojen aikakaudella. Rahapelivarat ovat 2000-luvulla taanneet kulttuurille suotuisan rahoituskehityksen. Rahapelitoimintaa selvittäneen työryhmän raportissa todetaan, että rahapelitoiminnan tuottojen varoimisessa tietyille aloille on kyse poikkeuksesta tulojen yleiskatteisuuden periaatteeseen (Valtioneuvosto 2021). Rahapelien avulla on pystytty nostamaan olemassa olevien kohteiden rahoitusta tai valikoiden laajentamaan tuen saajien piiriä.²⁴

Rahapelitoiminnan voittovaroihin on samalla kytkeytynyt vahva ministeriön operatiivinen vuosittainen suunnittelu (käyttösuunnitelma). Se on osaltaan vakauttanut, mutta myös jäykistänyt ja jähmettänyt rahoitusjärjestelmää. Esimerkiksi Taiken allokoima rahoitus on suunniteltu pitkälle ministeriössä ja viraston oma valta rahoitusmuotoihin sekä euromääriin on ollut suhteellisen pieni. Kytkeytyminen vuosittaiseen tuotto-odotukseen on esimerkiksi heikentänyt mahdollisuuksia kehittää valtionavustuksien monivuotisia avustuskausia, mikä on edunsaajien keskuudessa koettu merkittäväksi ongelmaksi.

Yleisesti voidaan sanoa, että kulttuuripolitiikan piirissä eri kohteita on rahoitettu veikkausvoitto- ja yleiskatteisista budjettivaroista ilman kovinkaan näkyvää ja selkeää logiikkaa. Muun muassa valtionosuusrahoitusta on maksettu vuosia molemmista rahoituslähteistä.

Nykyinen kulttuuripolitiikka on monin paikoin kytkeyty myös lainsäädännössä rahapelitoiminnan voittovaroihin. Tämä koskee esimerkiksi Taiteen edistämiskeskusta, Kansallisgalleriaa, sekä esittävän taiteen vuoden 2022 alussa voimaan tulevaa valtionosuusjärjestelmää. Myös kuntien kulttuuritoimintalaissa

²⁴ Taiteen ja kulttuurin rahoituksen voi nähdä olleen kasvavien rahapelituottojen aikana ”turvallisessa asemassa” vaikeasti avattavan ja korvamerkityn jakosuhdessäntelyn takana verrattuna poliittisten muutosten armoilla oleviin budjettivaroihin.

(2019) kirjattuihin tehtäviin on allokoitu rahapelirahoitusta. Kuntien edunvalvojana toimiva Kuntaliitto on kirjoittanut asiantilasta kriittisesti, mainiten sen herättävän epävarmuutta kunnissa (ks. Kuntaliitto 2020).

4.2. Kehityslinjoja ja ratkaisuvaihtoehtoja

Keväällä 2021 kulttuurin rahapelirahoitukseen kohdistuu suuria muutos- ja uudistuspaineita. Nykytrendi on rahoituksen väheneminen. Esimerkiksi vuoden 2020 seitsemännessä lisätalousarviossa rahapelitoiminnan tuottojen momentilta vähennettiin noin 75 miljoonaa euroa. Vähennystä voi suhteuttaa siihen, että vuonna 2019 Taiken jakama rahapelirahoitus taiteen edistämiseen oli kokonaisuudessaan noin 25 M€. Vuoden 2021 talousarviossa (HE 146/2020 vp) on rahapelien määrärahoissa kulttuurin osalta noin 67 miljoonaa euroa laskua verrattuna vuoden 2020 alkuperäiseen talousarvioon.

Tuottojen laskua on kompensoitu budjettivaroilla. Lisätalousarvioiden kautta on annettu kulttuurille lisärahoitusta koronapandemian aiheuttaman kriisin vuoksi. Se on väliaikaisesti nostanut kulttuurirahoitusta rahapelirahoituksen vähentymisestä huolimatta.²⁵ Näyttää selvältä, että pidemmällä aikavälillä edessä on sopeutuminen rahapelituottojen laskuun. Veikkaus Oy on arvioinut valtion tuloutuksen jäävän lähivuosina 320–360 miljoonaa euroa (noin kolmanneksen lasku) alle vuoden 2019 tason (Valtioneuvosto 2021, 62, 91). Tätä laskua ei kevään 2021 budjettiriihen päätösten perusteella kyetä kompensoimaan kokonaisuudessaan budjetista. Mikäli puoliväliriihessä sovitut leikkaukset tehtäisiin nykyisen jakosuhtelain mukaisina, vuodelle 2022 taiteen kokonaisrahoitus laskisi 17,5 miljoonaa euroa, ja edelleen vuonna 2023 arviolta yli 20 miljoonaa euroa.²⁶

Rahapelijärjestelmän muutosta ja tulevaisuuden vaihtoehtoja kartoittaneen selvitysryhmän raportissa (ks. Valtioneuvosto 2021) esitetään neljä eri vaihtoehtoa suomalaisen rahapelijärjestelmän kehittämistyölle. Päädyttiinpä toteuttamaan mikä tahansa vaihtoehto, rahapelitoiminnan tuottojen todennäköinen pudotus on hälyttävä kehitys kulttuurin ja taiteen rahoituksen kannalta. Selvitysryhmä kysyy, ovatko rahapelitoiminnan tuotto ja sillä rahoitettavat menokohteet jatkossa osa valtiontalouden kehysmenettelyä, vai jatketaanko niiden käsittelyä

²⁵ Vaikka poikkeusvuoden 2020 aikaiset ”häätätilaratkaisut” ovat väliaikaisia, ne ovat mittakaavaltaan merkittäviä ja ansaitisivat oman syvällisemmän analyysin, jollaista tässä yhteydessä ei ole mahdollista tehdä. Alustavista havainnoista, ks. Jakonen ym. 2020.

²⁶ <https://minedu.fi/-/rahapelitoiminnan-tuottoja-kompensoidaan-merkittävästi-paatokset-uudesta-mallista-vuoden-loppuun-mennessa>

muusta budjetoinnista erillisinä. Mikäli tuottojen jako siirrettäisiin yleiskatteeliseksi, koskisi sitä vaalikausittain päätettävä menokehys useimpien²⁷ muiden valtion budjetin osien tapaan.

Selvitysryhmän raportissaan esittämistä neljästä vaihtoehdosta ensimmäinen tarkoittaisi pysymistä nykyjärjestelmässä, toinen siirtymistä kertaratkaisulla budjettivaroihin ja kaikkien korvamerkintöjen poistamista. Ensimmäinen vaihtoehto edellyttäisi tiettyjen rahoituskohteiden priorisointia toisten kustannuksella, toinen tarkoittaisi ryhmän laskelmien mukaan kerralla toteutettavaa kokonaisrahoituksen vähenemistä kolmanneksella. Selvitysryhmän kolmas vaihtoehto tarkoittaisi rahapelivarojen siirtämistä kokonaisuudessaan yleiskatteelliseen budjettiin siirtymäajan puitteissa. Neljäs vaihtoehto tarkoittaisi osittaisuudistusta, jossa joidenkin edunsaajien rahoitus jatkuisi nykyisen mallin mukaisena, mutta osa siirrettäisiin yleiskatteelliseen budjettiin. Näin päädyttäisiin tiettyjen edunsaajien säilyttämiseen korvamerkityn rahoituksen nauttijoina muiden päätyessä kehysrahoituksen mukaisen harkinnan piiriin. (Valtioneuvosto 2021, 91–96.)

Raportissaan selvitysryhmä piti vaihtoehtoja 2 ja 3 parhaina. Raportista käydyn keskustelun (julkisesti saatavilla olevat lausunnot) perusteella myös vaihtoehtoa 4 on kannatettu. Itse selvitysryhmä oletti juuri tätä vaihtoehtoa pidettävän epäoikeudenmukaisena, ”koska sen voitaisiin katsoa turvaavan tiettyjen käyttökohteiden ja edunsaajien rahoitusta muiden kustannuksella” (Valtioneuvosto 2021, 95).

Eri vaihtoehtoja yhdistää se, että joka tapauksessa on tehtävä Veikkaus Oy:n tuotoilla rahoitettujen toimintojen menosuhteita koskevia päätöksiä. Kuten työryhmä raportissaan toteaa, vaihtoehtojen 2 ja 3 etuna on kaikkien edunsaajien asettaminen yhdenvertaisella tavalla osaksi kehysrahoitusta ja sen sisällä tehtäviä päätöksiä. (Valtioneuvosto 2021, 97–98). Toisaalta siirto yleiskatteellisen budjetin sisään voi edunsaajien näkökulmasta sisältää riskin rahoitusmotiivien muutoksesta ja kasvavasta epävarmuudesta. Korvamerkittyyn rahapelivarojen käyttöön liittyy pitkä historia. Valtio on korvamerkintöjen myötä sitoutunut vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen rahoittamaan jakosuhdelain mukaisia toimintoja. Työryhmä totesikin raportissaan, että vaikka siirto yleiskatteellisuuden piiriin tehtäisiin, ei se saisi kohtuuttomasti muuttaa rahapelirahoituksella tähän mennessä turvattua toimintaa:

Kehysrahoituksella tulisi periaatteellisesti pyrkiä rahoittamaan nykyisiä edunsaajia ja kansalaisjärjestöjä siten, että niiden toiminta ei altistuisi kohtuuttomalle

²⁷ Yleiskatteesta on muitakin poikkeuksia (ks. Valtioneuvosto 2021, 90).

rahoitukselliselle epävarmuudelle ja epävakaudelle. Edunsaajien rahoituksen ei pitäjä olla kansanvallan ulottumattomissa, mutta sen tulee olla suojassa liian äkkinaisiltä poliittisilta suhdanteilta. (Valtioneuvosto 2021, 98)

Rahapelivaroilla on ollut merkittävä painoarvo koko valtion kulttuuri- ja taiderahoituksessa riippumatta siitä, onko kyseessä ns. pysyvä ja jatkuvuutta ylläpitävien rakenteiden rahoitus (esim. taide- ja kulttuurilaitokset) vai ns. nousevien, uusien alojen ja toimintamuotojen rahoittaminen (esimerkiksi useilla eri taidealoilla toimivat yhteisöt). Rahapelituottojen uudelleen järjestämiseen liittyy siten paljon taide- ja kulttuurialoille heijastuvia vaikutuksia. Useilta osiltaan rahapelirahoitus on myös kytketty lainsäädäntöön. Uudelleen järjestely vaatii tarkkaa muutosten vaikutusten harkintaa ja lainsäädännön uudistamista.

Tämän analyysin pohjana toimivassa kulttuurirahoituksen tarkastelussa toimme esiin, kuinka valtio on priorisoinut joitakin aloja ilman sen syvällisempää tai tietoon perustuvaa ja läpinäkyvää taustoitusta (Jakonen ym. 2021). Nyt toteuttamamme analyysi osoitti, että tiettyjen taiteenalojen rahoitusaseman selvä paraneminen 2000-luvun mittaan on perustunut miltei yksinomaan kasvaneisiin rahapelituottojen jakovaroihin. Rahapelivaroista rahoitettavaksi on myös siirretty vielä 2010-luvulla aiemmin budjettivaroista rahoitettuja kohteita, esimerkiksi Valtion taidemuseo.

Rahoitusperusteiden muutos nostaa esiin myös tarpeen kehittää rahoitusten kohdennusten seurantaa. Selvitysryhmän mukaan avustusten yleiskatteellisuuden siirtyminen voisi lisätä valtionavustusten vaikuttavuutta ja avustustoiminnan tehokkuutta (Valtioneuvosto 2021, 97–98), ja se onkin yksi hyvä peruste yleiskatteellisuuden siirtymiselle. Ainakin periaatteessa yleiskatteellisuus myös helpottaisi taide-, kulttuuri- ja luovien alojen muodostaman kokonaisuuden koordinaointia keskeisten ministeriöiden (OKM, TEM, STM) osalta.

Rahapelirahoituksen vähentyessä on tärkeitä huomioida eri taiteen ja kulttuurin alojen kokonaistilanne rahoituksen osalta, sidonnaisuus rahapelivaroihin, sekä tehdä mahdolliset uudistukset ja rahoituksen leikkaukset oikeudenmukaisesti eri alojen tilanne huomioiden. Valtion talousarvioesitys vuodelle 2021 (HE 146/2020 vp) sisältää valtiovarainvaliokunnan mietinnön (VaVM 2/2021 vp) jossa todetaan:

”[K]ulttuurin ja luovien alojen tukijärjestelmää kehitetään ja ... siinä yhteydessä arvioidaan kattavasti toimijoiden ja järjestäjätahojen erilaiset tukitarpeet ja tunnistetaan alan monipuolinen ekosysteemi ja sen tyyppilliset työmuodot. On niin ikään huolehdittava siitä, että eri hallinnonalojen myöntämät tuet muodostavat saumattoman ja kattavan kokonaisuuden, jolla vältetään paitsi tukien päällekkäisyys, myös erilaisten väliinpuotoajaryhmien syntyminen.”

Valtion kulttuurirahoituksen kartoittanut analyysimme (Jakonen ym. 2021) osoitti, että rahoitusrakenteet ovat lopulta varsin vakiintuneita. Samat alat ja kohteet ovat vuosikymmenestä toiseen suurimpia valtion rahoituskohteita. Uudet rahoituskohteet ovat vaatineet lisärahoitusta, jota tähän saakka on kertynyt rahapeleistä. Käsillä olevan uudistuksen myötä herääkin kysymys, kyetäänkö uudistus toteuttamaan niin, että jatkossakin valtio rahoittaisi uusia ja nousevia kohteita vakiintuneiden rinnalla (tai jopa niiden sijaan).

Talousarvioesityksessä vuodelle 2021 (HE 146/2020 vp) valtionosuudet ja -avustukset teattereiden, orkestereiden ja museoiden käyttökustannuksiin on siirretty yleiskatteisiin budjettivaroihin. Siirrot momenttien välillä eivät kuitenkaan ole kestävä ratkaisu tilanteeseen, jossa rahapeliteutot niukkenevat samanaikaisesti tiukkenevan budjettiraamin kanssa. Tilanne nostaa entistäkin selvemmin esiin taiteen ja kulttuurin rahoituksen kohdennuksia koskevan kokonaisharkinnan tarpeen.

Kuinka valtion rahoituskohteet päätetään, mikäli rahapelivarat siirretään yleiskatteellisiksi ja niiden kohdennukset osaksi kehysrahoitusta? Mitkä nykyisistä taiteen ja kulttuurin rahoituskohteista mahtuvat tuleviin budjettikehyksiin? Mikä osuus kulttuurirahoituksesta varattaisiin alueilla toimiville laitoksille (vos-järjestelmä), mikä eri puolilla maata monipuolisesti eri taiteenaloilla toimiville vapaille ryhmille ja yhdistyksille, entä yksittäisille taiteilijoille? Kuinka suureen osaan olisivat oikeutettuja kansalliset laitokset? Jos ja kun laitosrakennetta ei voida eikä haluta ajaa alas, jäävätkö valmiiksi heikossa tilanteessa olevat toimijat tulevaisuudessa yhä niukemman rahoituksen varaan?

Analyysimme perusteella etenkin harkinnanvaraisella, rahapelitoiminnan tuottoihin pohjautuvalla rahoituksella tuetun taiteellisen toiminnan (esim. Taiken tuki taiteen edistämiseen sekä OKM:n harkinnanvaraiset valtionavustukset yhteisöille) tilanne vaikuttaa haavoittuvalta. Uudistuksen vaikutuksia juuri kokonaistarkastelussa heikoimmassa tilanteessa oleviin tahoihin olisi pohdittava huolellisesti ja harkittava uudistuksen vaikutukset tällaisen rahoituksen varassa eläville toimintamuodoille. Olisiko esimerkiksi valtionosuusjärjestelmää mahdollista avata jatkossa kaikille taiteenaloille?

Etenkin asiantuntijaraportin ehdotuksen numero neljä toteutus herättäisi hyvin todennäköisesti polemiikkia siitä, mitkä edunsaajat jäisivät korvamerkityn rahoituksen pariin, mitkä eivät, ja miksi. Käytännössä vain jatkaminen ilman muutoksia (ehdotus no. 1) on edes periaatteessa mahdollista ilman yllä esittämiemme kysymysten (ja monien muiden kysymysten) pohdintaa. Mikäli uudistus toteutetaan, muodossa tai toisessa, se ei siis avaa ainoastaan tarvetta

lainsäädäntötyölle,²⁸ vaan myös taiteen ja kulttuurin tukemista koskevan arvokeskustelun, jonka tueksi katsauksemme omalta osaltaan antaa pohjatietoja.

²⁸ Eri kehitysvaihtoehtoihin liittyviä lainsäädännön muutostarpeita on kuvattu rahapelityöryhmän raportissa, emmekä toista keskustelua tässä. Huomautamme kuitenkin, että juuri taiteen ja kulttuurin aloilla on paljon rahoitusta koskevaa lainsäädäntöä, jossa rahapelivarat mainitaan rahoituslähteenä, mutta jota työryhmän raportissa ei mainittu.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

KA OPM KD 19/535 1927.

KA OPM KD 26/536 1928.

Valtiopäiväasiakirjat 1928.

Valtiopäiväasiakirjat 1940.

Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion tulo- ja menoarvioksi 1954.

Valtiovarainministeriö 2021. *Valtion talousarvioesitykset 2002–2021*.

<https://budjetti.vm.fi/>

Valtiokonttori 2021. *Valtio/Taloustiedot/Valtion talousarviomenot tarkennettuna*. <https://www.tutkihallintoa.fi/valtio/taloustiedot/>

Kirjallisuus

Ahonen, J. (2019). *Kolme kriisiä ja kansalliset rahapelit. Yhteiskunnallisten murroskausien vaikutus suomalaisen rahapelijärjestelmän muotoutumiseen*. Helsingin yliopisto.

Dubois, V. (2015). Cultural Policy Regimes in Western Europe. Teoksessa *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Volume 5, ed. N. J. Smelser & P. B. Baltes. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.10419-2>

ESSNet-Culture (2012). *European Statistical Network for Culture 2012 ESSnet – Culture*. Final Report.

Heiskanen, I. (1995). "Development of Finnish Cultural Policy: An Outline." Teoksessa *Cultural Policy in Finland. European Programme of National Cultural Policy Reviews: National Report*, 27–68. The Arts Council of Finland, Research and Information Unit.

Jakonen, O., Luonila, M., Renko, V., & Kanerva, A. (2020). Katsaus koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa. *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja*, 5(1), 50–59. <https://doi.org/10.17409/kpt.100430>

Jakonen, O., Ari Kurlin Niiniaho, Katja Oksanen-Särelä & Sakarias Sokka (2021). *Mahdollisesti kulttuuria? Valtion kulttuurirahoitus Suomessa vuonna 2019*. Cuporen työpapereita 13. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

- Kangas, A. (1999). "Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet." Teoksessa Kangas, A. & Virkki, J. (toim.), *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*, 156–178. SoPhi.
- Kangas, A., & Pirnes, E. (2015). Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas, & R. Mitchell (toim.), *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet*, 23–108. Tietosanoma Oy.
- Kankainen, V. ja Marionneau, V. (2020). "Rahapeliuottojen ohjaaminen yhteiskunnallisiin tarkoituksiin: ovatko korvamerkityt tuet paras malli?", Alusta!, <https://alusta.uta.fi/2020/05/08/rahapeliuottojen-ohjaaminen-yhteiskunnallisiin-tarkoituksiin-ovatko-korvamerkityt-tuet-paras-malli/>
- Kuntaliitto (2020). Ministeri Saarikon pyöreän pöydän keskustelu 23.9.2020 taide- ja kulttuurialan näkymistä ja kehittämistarpeista. Muistio 17.9.2020.
- Matilainen, R. (2017). Production and consumption of recreational gambling in twentieth-century Finland. Helsingin yliopisto.
- Mertanen, T. (2009). *Harkinnanvaraisuudesta lakisääteiseen. Suomen valtiollisen taidehallinnon sekä taiteenalojen tukijärjestelmien muotoutuminen 1960–1980-luvulla*. Cuporen julkaisuja 17. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Rinne, M. (2019). *Kulttuuritoimittaja. Kurkistus elettyyn*. Into Kustannus Oy.
- Tilastokeskus (2021). Kulttuurin yksityinen ja julkinen tuki. https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/suom0009.htm
- Valtioneuvosto (2021). Suomalainen rahapelijärjestelmä muutoksessa. Tulevaisuuden vaihtoehtoja. Selvitystyöryhmä: Erkki Liikanen (pj.), Liisa Hyssälä, Kalevi Kivistö, Osmo Soininvaara, Ulla-Maj Wideroos, Teemu Pekkarinen (siht.). Valtioneuvoston julkaisuja 2021:12.

LIITTEET

Momentin 29.80.52. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen (arviomääräraha) jakautuminen määrärahakohteiden kesken valtion talousarvioesityksissä 2002–2015. Lähde: Valtion talousarvioesitykset 2002; 2005; 2010; 2015 sekä mainittujen vuosien lisätalousarviot. https://budjetti.vm.fi/index/tae/etusivu_aiemmat.jsp?lang=fi

LIITE 1. Rahapelitoiminnan voittovarot taiteelle ja kulttuurille talousarviossa 2002.

2002*	€	% kaikista voittovaroista
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin kirjastoille**	40 202 000	21,96
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereille ja orkestereille	36 548 000	19,97
Suomen Kansallisopperan Säätiölle	24 051 000	13,14
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin museoilta	13 801 000	7,54
Elokuvataiteen edistämiseen	12 213 000	6,67
Taiteilija-apurahoihin sekä kirjailijoiden ja kääntäjien apurahoihin ja avustuksiin	8 320 000	4,55
Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiölle	7 896 000	4,31
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin kuntien kulttuuritoimintaan	5 993 000	3,27
Alueellisille taidetoimikunnille käytettäväksi taiteen edistämiseen	4 121 000	2,25
Muuhun taiteen edistämiseen	3 944 000	2,15
Kirjastotoimen valtionavustuksiin	3 382 000	1,85
Valtakunnallisiin kulttuuritapahtumiin	2 943 000	1,61
Avustukset tilojen hankkimiseen, perustamiskustannuksiin ja peruskorjauksiin	2 422 000	1,32
Erikoismuseoiden erityisavustuksiin	2 367 000	1,29
Säveltaiteen edistämiseen	1 980 000	1,08
Kuvataiteen edistämiseen	1 514 000	0,83
Avustus Kansallisopperan lisäeläkevastuisiin	1 514 000	0,83
Näyttämötaiteen edistämiseen	1 490 000	0,81
Kirjallisuuden edistämiseen	1 338 000	0,73
Taidetoimikuntien hallintomenoihin sekä taide- ja kulttuuripolitiikan tutkimus-, koulutus- ja tiedotustoimintaan	1 169 000	0,64
Taiteen alan tiedotuskeskuksille	1 081 000	0,59
Entistämis- ja korjausavustuksiin	925 000	0,51
Kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain mukaisiin apurahoihin	841 000	0,46
Museo- ja perinnealan järjestöille	536 000	0,29
Museoiden valtionavustuksiin	446 000	0,24
Tanssitaiteen edistämiseen	432 000	0,24
Valokuvataiteen edistämiseen	362 000	0,20
Taideteollisuuden edistämiseen	341 000	0,19
Taiteilijoiden valtionpalkintoihin	336 000	0,18
Rakennustaiteen edistämiseen	308 000	0,17
Alvar Aalto-akatemialle	135 000	0,07
Säveltaiteen kirjastoapurahoihin	84 000	0,05
YHTEENSÄ	183 035 000	
*Valtion toisessa lisätalousarvioesityksessä momentilta vähennettiin 35 600 000 euroa veikkauvoittovarojen kertymän jäätyä aiottua pienemmäksi. Kirjastoille osoitettiin vastaava lisäys momentilla 29.90.30. Alkuperäinen myöntö momentille 218 635 000 euroa.		
**Alkuperäinen myöntö kirjastoille 35 600 000 euroa suurempi.		

LIITE 2. Rahapelitoiminnan voittovarot taiteelle ja kulttuurille talousarviossa 2005.

2005	€	% kaikista voittovaroista
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin kirjastoille	48 901 000	26,42
Suomen Kansallisoopperan Säätiölle	29 675 000	16,03
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereille ja orkestereille	28 380 080	15,33
Elokuvataiteen edistämiseen	15 100 000	8,16
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin museoille	14 071 140	7,60
Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiölle	8 568 000	4,63
Alueellisille taidetoimikunnille käytettäväksi taiteen edistämiseen	4 220 000	2,28
Valtakunnallisiin kulttuuritapahtumiin	3 573 000	1,93
Kirjastotoimen valtionavustuksiin	3 382 000	1,83
Erikoismuseoiden erityisavustuksiin	2 817 000	1,52
Avustukset tilojen hankkimiseen, perustamiskustannuksiin ja peruskorjauksiin	2 500 000	1,35
Säveltaiteen edistämiseen	2 473 000	1,34
Opetusministeriön käytettäväksi	2 217 780	1,20
Näyttämötaiteen edistämiseen	2 090 000	1,13
Kuvataiteen edistämiseen	1 914 000	1,03
Kirjallisuuden edistämiseen	1 863 000	1,01
Taiteen alan tiedotuskeskuksille	1 439 000	0,78
Taiteen keskuslaitoksen käytettäväksi lastenkulttuurin ja monitaiteellisen toiminnan tukemiseen sekä taiteenalan kansainvälisiin avustuksiin	1 216 000	0,66
Entistämis- ja korjausavustuksiin	1 075 000	0,58
Kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain mukaisiin apurahoihin	841 000	0,45
Lastenkulttuurikeskuksille	806 000	0,44
Audiovisuaaliseen sisältötuotantoon	700 000	0,38
Tanssitaiteen edistämiseen	665 000	0,36
Museo- ja perinnealan järjestöille	611 000	0,33
Eräille taidekeskuksille	595 000	0,32
Taide- ja museoesineiden varastointiin	550 000	0,30
Museoiden valtionavustuksiin	521 000	0,28
Taideteollisuuden edistämiseen	491 000	0,27
Tanssin aluekeskuksille	450 000	0,24
Valokuvataiteen edistämiseen	437 000	0,24
Monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasismivastaiseen työhön	400 000	0,22
Taiteilijoiden valtionpalkintoihin	395 000	0,21
Rakennustaiteen edistämiseen	388 000	0,21
Hallituksen mediäväkivaltaohjelmaan ja mediakasvatukseen	300 000	0,16
Kulttuurin tietoyhteiskuntahankkeet	300 000	0,16
Kulttuuripolitiikan sektoritutkimukseen	250 000	0,14
Kulttuurivienti sekä kulttuurin ja taiteen Venäjä -ohjelman toimeenpano	227 000	0,12
Vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaan ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseen	225 000	0,12
Alvar Aalto -akatemialle	160 000	0,09
Säveltaiteen kirjastoapurahoihin	120 000	0,06
Tekijänoikeusjärjestelmien kehittämiseen	100 000	0,05
Kuvittajien kirjastoapurahoihin	50 000	0,03
Tekijänoikeusneuvostolle	20 000	0,01
YHTEENSÄ	185 077 000	

LIITE 3. Rahapelitoiminnan voittovarot taiteelle ja kulttuurille talousarviossa 2010.

2010*	€	% kaikista voittovaroista
Rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereille ja orkestereille	37 998 000	18,14
Suomen Kansallisoopperan Säätiölle	35 708 000	17,05
Elokuvan tuotantoon ja levitykseen	20 236 000	9,66
Rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin museoille	18 162 000	8,67
Alueellinen taiteen edistäminen	18 073 000	8,63
Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiölle	10 634 000	5,08
Museot ja kulttuuriperintö	8 416 000	4,02
Kulttuurivienti ja kansainvälinen yhteistyö	7 143 000	3,41
Kirjastotoimen valtionavustuksiin ja kehittämistöihin	4 700 000	2,24
Elokuvakulttuurin edistämiseen	4 082 000	1,95
Euroopan kulttuuripääkaupunkihanke	4 000 000	1,91
Kulttuuripolitiikan kehittäminen	3 720 000	1,78
Näyttämötaiteen edistämiseen	3 611 000	1,72
Säveltaiteen edistämiseen	3 430 000	1,64
Opetusministeriön käytettäväksi	2 767 000	1,32
Kirjallisuuden edistämiseen	2 195 000	1,05
Kulttuuri tietoyhteiskunnassa	1 960 000	0,94
Kuvataiteen edistämiseen	1 580 000	0,75
Apurahat ja palkinnot	1 525 000	0,73
Tanssitaiteen edistämiseen	1 370 000	0,65
Muu taiteenalojen edistäminen	1 320 000	0,63
Lasten ja nuorten elokuvakulttuurin kehittämiseen	1 062 000	0,51
Valtion julkisten rakennusten taidehankintoihin ja valtion taidekokoelmien hoitoon***	1 000 000	0,48
Elokuvateattereiden digitalisoinnin edistämiseen	950 000	0,45
Muotoilun edistämiseen	700 000	0,33
Valokuvataiteen edistämiseen	700 000	0,33
Rakennustaiteen edistämiseen	300 000	0,14
Sirkustaiteen edistämiseen	250 000	0,12
Mediataiteen edistäminen	180 000	0,09
Konsertti joka kouluun -hanke	150 000	0,07
Nuorten elokuvantekijöiden ja muiden audiovisuaalisella alalla toimivien nuorten ammattilaisten työllistämiseen**	2 000 000	0,95
Kulttuurin ja luovien alojen nuorten toimijoiden työllistämiseen**	3 550 000	1,69
Nuorten työllistäminen taiteen ja kulttuurin alan toimijoihin ja järjestöihin**	3 500 000	1,67
Nuorten työllistämisen- ja kouluttamishanke historialliseen laivanrakennukseen**	500 000	0,24
Nuoria työllistävät kulttuurialaisten digitointia sekä verkkosaatavuutta ja säilyttämistä koskevat hankkeet**	2 000 000	0,95
YHTEENSÄ	209 472 000	
*Ensimmäinen lisätalousarvio lisäsi momentille 11 550 000 euroa.		
**Lisätalousarvion kautta		
***Kansalligallerialle		

LIITE 4. Rahapelitoiminnan voittovarot taiteelle ja kulttuurille talousarviossa 2015.

2015	€	% kaikista voittovaroisista
Rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereille ja orkestereille	42 920 000	18,11
Suomen Kansallisoopperan Säätiölle	37 877 000	15,98
Elokuvien ja lastenelokuvien tuotantoon, jakeluun ja esitystekniikan kehittämiseen	24 064 000	10,16
Rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin museoille	20 400 000	8,61
Alueelliseen taiteen edistämiseen	14 015 000	5,91
Kansalliskansallismuseoille	12 573 000	5,31
Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiölle	11 391 000	4,81
Museot ja kulttuuriperintö	8 986 000	3,79
Taiteen edistämiskeskusten valtionavustuksiin ja kehittämistöihin	7 149 000	3,02
Kulttuurivientiin ja kansainväliseen yhteistyöhön	6 807 000	2,87
Kulttuuri-instituuttien valtionavustuksiin	5 559 000	2,35
Kirjastotoimen valtionavustuksiin ja kehittämistöihin	4 887 000	2,06
Musiikin edistämiseen	4 675 000	1,97
Kulttuuripolitiikan kehittämiseen	4 462 000	1,88
Näyttämötaiteen edistämiseen	3 940 000	1,66
Kirjallisuuden edistämiseen	2 595 000	1,10
Elokuvakulttuurin edistämiseen	2 467 000	1,04
Tanssitaiteen edistämiseen	2 400 000	1,01
Kuvataiteen edistämiseen	2 106 000	0,89
Ystävyyssuhteiden valtionavustuksiin	2 034 000	0,86
Suomen elokuvasäätiölle	2 007 000	0,85
Seurantalosten korjausavustuksiin ja valistustyöhön	1 889 000	0,80
Kulttuuriin digitaalisessa ympäristössä	1 616 000	0,68
Apurahat ja palkinnot	1 528 000	0,64
Muu taiteenalojen edistäminen	1 240 000	0,52
Cultura-säätiölle ja kirjastotehtävän hoitamiseen	1 160 000	0,49
Valtion julkisten rakennusten taidehankintoihin ja valtion taidekokoelmien hoitoon*	1 044 000	0,44
Muotoilun edistämiseen	835 000	0,35
Opetus- ja kulttuuriministeriön käytettäväksi	834 000	0,35
Valokuvataiteen edistämiseen	755 000	0,32
Sirkustaiteen edistämiseen	588 000	0,25
Kulttuurin kansainvälisiin suurtapahtumiin	480 000	0,20
Eräiden kansainvälisten sopimusten toimeenpanoon	427 000	0,18
Rakennustaiteen edistämiseen	404 000	0,17
Saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistämiseen	369 000	0,16
Sarjakuvataiteen ja kuvitustaiteen edistämiseen	270 000	0,11
Mediataiteen edistämiseen	209 000	0,09
YHTEENSÄ	236 962 000	
*Kansalliskansallismuseoille		